

Högskolan i Halmstad

Sektionen för Hälsa & Samhälle (HOS)

Kandidatuppsats i Socialpsykologi 15hp

HT 2011

Hem, plats och identitet

*- En kvalitativ studie av hemmets betydelse för
bostadslösa och f.d. bostadslösa i Halmstad*

Författare: Anna Wigur & Jasna Jordan

Handledare: Niklas Westberg

Examinator: Henrik Stenberg

ABSTRAKT

Vi har utfört en kvalitativ studie vars syfte är att belysa vad känslan av hem och hem som fysisk plats har för betydelse för personer som är eller har varit bostadslösa. Vi har utfört sju intervjuer med individer som passar den beskrivningen. Vår utgångspunkt har varit Nattcaféet i Halmstad som Svenska kyrkan driver för att hjälpa och ge stöd åt personer som på olika sätt är i behov av det. Det kan vara bostadslösa personer som t.ex. behöver kläder, men det kan även vara personer som är ensamma som kommer dit för att de uppskattar sällskapet.

Frågeställningen vi syftade att besvara: *Vilken emotionell och praktisk betydelse har känslan av hem och hemmet som fysisk plats för bostadslösa och f.d. bostadslösa personer som deltar i Nattcaféets aktiviteter i Halmstad?*

Det empiriska material som vi samlat in analyserade vi utifrån tre socialpsykologiska teorier: Platsanknytning (Gustafson, 2002) Stigmatisering och identitet (Goffman, 1963) och Sociala band (Scheff, 1990). Detta gjordes med hermeneutiken som vetenskapsteoretisk ansats.

Med utgångspunkt i dessa socialpsykologiska teorier har vi försökt att lyfta fram betydelsen av hem för personer som under någon period har varit bostadslösa. Vår studie visar att livet som bostadslös är både fysiskt och psykiskt betungande, och att detta kan lämna tydliga spår i individens personlighet.

Nyckelord: Hem, bostadslös, stigmatisering, platsanknytning, identitet, Nattcaféet,

ABSTRACT

We have conducted a qualitative study where the purpose is to highlight what significance the feeling of home and home as a bodily location has to people who are or have been homeless. We have conducted seven interviews with individuals who fit this description. Our starting point was the Nattcaféet in Halmstad that is run by the Swedish church to help and support people who are in need of support in different ways. This may concern homeless people, in need clothes, but it can also be people who are lonely and appreciate the company.

Question we sought to answer: *What emotional and practical significance does the feeling of home and the home as a bodily place have for the homeless and former homeless people that take part in Nattcaféets activities in Halmstad?*

The empirical data that we have collected, were analyzed from three social psychological theories: Stigma and identity (Goffman, 1963), Social bonds (Scheff, 1990) and Place Attachment (Gustafson, 2002). This was done with the hermeneutics as science theoretical approach.

Based on these social psychological theories, we have tried to highlight the importance of home for people who at some point have been homeless. Our study shows that the life of a homeless person is both physically and psychologically burdensome, and that this may leave clear traces in the individual's personality.

Keywords: Home, homeless, stigma, place attachment, identity, Nattcaféet

FÖRORD

Vi vill börja med att tacka alla som varit med och gjort den här studien möjlig. Framförallt vill vi tacka Karin Johansson, präst och samordnare på Nattcaféet, för hennes gästvänlighet, hjälpsamhet och tålamod. Vi vill också tacka alla som har ställt upp på intervjuer och för deras mod att dela med sig av sina livshistorier till några, som för dem, i princip är främlingar.

Vi vill tacka vår handledare Niklas Westberg för hans konstruktiva kommentarer, tips och tålamod.

Till sist vill vi också tacka varandra för ett gott samarbete.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	7
1.1. Syfte.....	8
1.2. Frågeställning.....	8
2. Bakgrund.....	9
2.1. Nattcaféet.....	9
2.2. Hemmets betydelse och innebörd genom historien.....	9
2.3. Hem och identitet.....	11
3. Teoretiska utgångspunkter.....	12
3.1. Stigmatisering och identitetsprocessen.....	12
3.2. Sociala band.....	14
3.3. Platsanknytning.....	15
4. Metod.....	17
4.1. Metod.....	17
4.2. Vetenskapsteoretisk ansats.....	17
4.3. Förförståelse.....	18
4.4. Urval.....	18
4.5. Tillvägagångssätt.....	20
4.6. Tillförlitlighet.....	21
4.7. Etisk reflektion.....	22
5. Presentation av material.....	24
5.1. Teman.....	24
6. Analys.....	35
6.1. Hem och platsanknytning.....	35
6.2. Identitet och Stigma.....	36

6.3. Gemenskap, sociala band och Nattcaféet.....	38
7. Avslutning.....	40
8. Reflektioner.....	43
9. Referenser.....	44
10. Bilagor.....	45
10.1. Intervjuguide.....	45

1. INLEDNING

Det fenomenet vi har valt att undersöka kretsar kring begreppet ”hem” i förhållande till frågor som rör identitet och gemenskap. Vi är intresserade av att ta reda på hur bostadslösa personer, eller personer som någon gång varit utan bostad, ställer sig till begreppet både som fysisk plats men även känslan av hem. Vi utgår från att varje människa, oavsett bostadssituation, har sin egen definition av vad hem är för dem. Vi är även intresserade av att se hur personerna vi väljer att intervjua ser på sig själva under olika perioder i sitt liv, dvs. innan de blev bostadslösa, under tiden de var det och i vissa fall även efter tiden som bostadslös.

Anledning till att vi valde detta ämne är därför att Anna, i samband med en annan kurs, läste Catharina Thörns doktorsavhandling och introducerade denna för Jasna. Avhandlingen heter *Kvinnans Plats(er)* och handlar främst om hur situationen ser ut för bostadslösa kvinnor, men den behandlar även hemlöshet i mer allmänna termer. Båda ansåg vi att detta var ett socialpsykologiskt relevant område som öppnade upp för det ämne som vi själva ville studera. Vi har en tanke om att personer som är eller någon gång har varit bostadslösa kanske hade ett annorlunda sätt att relatera till begreppet hem än personer som aldrig har saknat ett.

Vi har riktat in oss på en speciell grupp och det är personer som är eller har varit bostadslösa och som deltar i S:t Nikolai kyrkans aktiviteter som riktar sig till utsatta personer i samhället. Kyrkan ligger i Halmstad och den delen av kyrkan som är av intresse för oss kallas Nattcaféet. Här erbjuds gratis frukost måndag-torsdag till behövande. Eftersom vårt fokus ligger på denna specifika grupp vill vi även undersöka ifall själva Nattcaféet har någon betydelse när det kommer till känslan av hem.

Uppsatsen har vi valt att dela upp i åtta olika kapitel med underrubriker, så att det framgår vad varje stycke handlar om. I första kapitlet kommer vi att förklara syftet med studien och även presentera våra frågeställningar. I andra kapitlet kan man läsa bakgrundsfakta som är relevant för vårt område. Det här kapitlet är förklarande och gör det lättare att sätta sig in i resten av texten. Vidare i det tredje kapitlet har vi skrivit om teoretiska utgångspunkter som är relevanta för vårt område. Dessa teorier utgör även en grund för vår analys. I kapitel fyra skriver vi om metoden vi har använt. Här förklarar vi hur vi har gått till väga med att samla in det empiriska materialet till vår uppsats. I femte kapitlet finns en sammanställning av de sju intervjuerna vi utfört. Kapitel sex består av en socialpsykologisk analys av det empiriska materialet. Det sjunde kapitlet är fyllt med våra egna reflektioner och tankar kring studien. Det åttonde och sista kapitlet består av en sammanfattning av uppsatsens material.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med denna studie är att, utifrån intervjuer med besökare av en mötesplats för hemlösa, undersöka vad känslan av hem och hemmet som fysisk plats har för betydelse för bostadslösa och före detta bostadslösa personers upplevelser och känslor i förhållande till identitet och gemenskap. Särskilt intresserar vi oss för:

1. Förhållandet mellan hemlöshet och identitet, huruvida intervjupersonerna upplever att hemlösheten kommit att påverka andra människors uppfattning av dem och deras sociala identitet samt huruvida intervjupersonernas jag-identitet, deras egna tankar och känslor om sig själva, har förändrats.
2. I vilken mån och i så fall hur deltagandet i Nattcaféets verksamhet leder till en upplevelse av gemenskap och hur deltagandet påverkar deras identitetsbildning och känsla av hem.

1.2 Frågeställning

Vilken emotionell och praktisk betydelse har känslan av hem och hemmet som fysisk plats för bostadslösa och f.d. bostadslösa personer som deltar i Nattcaféets aktiviteter i Halmstad?

Underfrågor

Hur påverkar/påverkade avsaknaden av hem dessa personers identitet?

Hur påverkas/påverkades de bostadslösa/f.d. bostadslösa personernas identitet av deras deltagande i Nattcaféets aktiviteter?

Hur påverkar den eventuella gemenskapen på Nattcaféet deras känsla av hem?

2. BAKGRUND

I detta kapitel presenteras en del bakgrundsfakta som vi menar är relevant för att ringa in och avgränsa det ämne som vi undersökt. Först presenteras Nattcaféet och syftet med deras verksamhet. Sedan en tillbakablick i historien vad hemmet har haft för betydelse genom tiden. Detta för att förstå vilka rådande normer kring hem som skapats och som är relevanta än idag. Vi presenterar till sist tidigare forskning om ämnet hem och identitet.

2.1 Nattcaféet

Nattcaféet grundades av Halmstads Kristna Råd och startade år 2003. Verksamheten har flyttats fram och tillbaka mellan församlingarna under åren men finns nu i Prästgården vid S:t Nikolaikyrkan och har öppet under vinterhalvåret. Under förra säsongen hade de öppet från den 4e oktober 2010 till den 28e april 2011. Syftet med verksamheten är att bygga broar och röja undan hinder mellan gäster och myndigheter samt skapa sociala nätverk och knyta vänskapsband som ska stärka, uppmuntra och ge nytt hopp till dem som levt isolerade i missbruk och utanförskap. Nattcaféet erbjuder frukost och morgonbön måndagar till torsdagar varje vecka kl. 8.00 till 10.00. På tisdags- och torsdagskvällar är även verksamheten öppen på natten mellan klockan 20.00 till 6.30 dagen efter. Där erbjuds de bostadslösa värme, tak över huvudet, ett mål mat och gemenskap. Besökarna erbjuds också en sovplats i form av liggunderlag, sovsäck, täcke, kudde etc. Förutom detta anordnas också motivations- och diskussionsklubbar på tisdags- och torsdagsförmiddagarna. Här kan deltagarna få chansen att ventilerat tankar och känslor de går och bär på. I källaren finns även en gratisaffär med kläder, skor och andra förnödenheter som skänkts till verksamheten. Det erbjuds också möjligheter till att tvätta och duscha.

På Nattcaféet jobbar ett antal frivilligarbetare och praktikanter. Praktikanterna är personer som tidigare varit bostadslösa men som nu är på väg bort från det livet. Deras arbetsuppgifter går ut på att bre mackor, koka kaffe, plocka disk och sortera kläder till gratisaffären. Praktikanterna får ingen lön för arbetet. Frivilligarbetarna är personer som frivilligt hjälper till med samma arbetsuppgifter. Dessa personer behöver inte ha varit bostadslösa utan vem som helst kan anmäla sig som frivillig.

Nattcaféet finansieras av kommunen men är också till stor del beroende av donationer bestående av mat och kläder. Man kan även som utomstående göra ekonomiska donationer till verksamheten. (Se Svenska Kyrkans hemsida)

2.2 Hemmets betydelse och innebörd genom historien

Under 1800-talets industrialisering flyttade många människor in till städerna för att söka arbete. Antalet invånare i städerna ökade då mycket snabbt och det fanns helt enkelt inte lägenheter och bostäder till alla. Jobben räckte heller inte till och många blev fattiga. Bostadsbristen och fattigdomen ledde till överbefolkade lägenheter vilket i sin tur bidrog till att de hygieniska och sanitära förhållandena försämrades rejält. Epidemier och sjukdomar spred sig snabbt och dödligheten var hög (Thörn 1997:32,33,38,40). Dessa eländiga förhållanden bidrog till vissa bostadsreformer där man bl.a. förespråkade hygieniska och sanitära förbättringar. Bostäderna skulle inte göra folk sjuka utan vara den skyddade och den trygga plats som förberedde människor på att delta i samhället som goda medborgare. Det goda hemmet skulle också innehålla en familj, kärnfamiljen som ansågs utgöra stabilitet och det som skapade bra medborgare (Thörn 1997:54–55). Familjen och hemmet sågs som den enhet som ansvarade för förberedelserna till ett gott liv och på så sätt också att hela nationen utvecklades (Thörn 1997:59). Den som sågs ansvarig för skötseln av hemmet var kvinnan. Det var hon som skulle se till att det var trevligt och ombonat så att mannen också ville vara där, vilket inte var en självklarhet under den här tiden, och det var först då som hemmet och familjen var fullkomlig. För att vara en god, medborgare skulle man också visa arbetsamhet och kvinnans enda chans att visa detta var genom att hålla hemmet rent, snyggt och i gott skick (Thörn 1997:59–60). I slutet av 1800-talet kom också ett ideal för hur hemmet skulle se ut, detta kallades för det ”riktigt hemmet”. Man skulle nu inte bara ha det rent och fint och ombonat utan även inreda hemmet så att det speglade individen och samhället i ett. Hemmet skulle göras personligt och samtidigt visa på en strävan att man var en god samhällsmedborgare. Det pågick en smakfostran där man helt enkelt utbildades i hur ett riktigt hem skulle se ut. Detta hängde sedan kvar i flera decennier (Thörn 1997:170–171).

Det som ansågs vara motsatsen till det ”goda hemmet” var lösdrivarna, som man idag kan likställa med hemlösa. Det var redan vid sekelskiftet (1800-1900) ett problem eftersom de ansågs hota den sociala ordningen. De levde ett ”osedligt liv”, de ansågs inte vara fullvärdiga medborgare eftersom de inte följde arbetsmoralen, som syftade till att alla skulle arbeta för sitt uppehälle, utan ägnade sig åt fylleri och tiggeri. De ansågs vara smutsiga, ociviliserade och smittsamma. Lösdriveri var på den här tiden olagligt och man kunde bli anhållen för detta (Thörn 2004:66–68).

På 1990-talet så förändrades bostadspolitiken. Bostadsdepartementet som drev bostadsfrågor i regeringen och bostadsförmedlingar lades ner vilket bidrog till mer konkurrens mellan bostadsbolagen. Kraven för ett hyreskontrakt skärptes och alla bostadsbolag, även de allmännyttiga,

kunde nu kräva fast inkomst, bra boendereferenser och att hyrestagaren inte ska ha betalningsanmärkningar eller hyresskulder. Hyreslagen skärptes vilket gjorde det lättare för hyresvärdarna att vräka hyresgäster som inte följde reglerna (Thörn 2004:22). Det kan därför vara svårt idag att få ett förstahandskontrakt om man t.ex. försörjer sig på socialbidrag eller annan ersättning. Bostadslösa personer idag saknar ofta fast inkomst och många har även skulder hos kronofogden eller har blivit vräkta vilket försvårar möjligheterna till ett förstahandskontrakt avsevärt.

2.3 Hem & identitet

Williams och Stickley har i sin artikel *Stories from the streets: people's experiences of homelessness* (2011) undersökt hur hemlösa personers identitet och mentala hälsa har påverkats av det faktum att de är hemlösa. De intervjuade åtta personer till sin studie och den visade att samtliga åtta personer blivit utsatta av "samhället" på något sätt. De har blivit misshandlade både fysiskt och verbalt och känt sig stereotypiserade och märkta vilket har gjort att de känt sig utanför och bortstötta från "mainstream samhället". De har då sökt upp gemenskapen och hittat känslan att tillhöra hos en annan grupp, nämligen hos andra hemlösa. Nästan alla personer i studien har också upplevt en familjesplittring och Williams och Stickley (2011) menar att förlusten av dessa starka sociala band också förstärker känslan av utanförskap och att inte tillhöra. Denna känsla leder i sin tur till dåligt självförtroende och hopplöshet inför framtiden.

Australiensaren Cameron Parsell beskriver i sin artikel *Homeless Identities: enacted and ascribed* (2011) identitet som någonting flytande och icke-statiskt. Han menar att identiteten skapas genom interaktion med den fysiska omgivningen, de rådande normerna samt med personerna som är närvarande. Parsell (2011) har under sex månader gjort etnografiska studier om personer som saknar bostad i Brisbane, Australien. Han beskriver hur dessa hemlösa personer visade upp olika identiteter beroende på vilken kontext och vilket miljö de befann sig i. Han beskriver också hur de hemlösa betraktas som avvikande eftersom de utför privata handlingar i det offentliga rummet t.ex. att sova, äta, gå på toaletten, vara påverkade av alkohol etc. Parsell (2011) menar att bostadslösa personer lever upp till den förväntade identiteten som en överlevnadsstrategi för att fortfarande få känna sig normala. Men att detta också kan försvåra processen av att lämna livet som hemlös.

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I det här kapitlet presenterar vi de socialpsykologiska teorier som ligger till grund för analys och tolkning av det empiriska materialet. Vi kommer att presentera valda begrepp ur teorierna som vi anser är relevanta för vårt studieområde. Den första teorin som tas upp handlar om stigmatisering och identitetskapande av Ervin Goffman och Cameron Parsell. Anledningen till varför vi valt den här teorin är att hemlösa eller bostadslösa anses vara en avvikande och stigmatiserad grupp som står utanför samhället och detta påverkar deras skapande av identitet. För att förstå hur denna grupp kan påverkas av sitt stigma presenterar vi nedan viktiga begrepp som belyser detta. Som andra teori har vi valt att diskutera begreppet sociala band som behandlas av Thomas J. Sheff. Sociala band har varit starkt förknippade med hemmet genom familjen ända sedan 1800-talet. De sociala banden och dess status påverkar enskilda individer genom att framkalla känslor av skam eller stolthet. Någonting som i sin tur kan påverka en persons sätt att vara och hur den ser på sig själv och påverkar då också i sin tur hur en person skapar sin identitet. Den tredje teorin handlar om platsanknytning, av Per Gustafson. Platsanknytning hänvisar till de band som finns mellan människa och plats. Platsanknytning är ett grundläggande mänskligt behov och som fenomen ger det en känsla av tillhörighet.

3.1 Stigmatisering och identitetsprocesser

Socialpsykologen Erving Goffman beskriver i sin bok *Stigma* (1963) hur individer som anses vara fysiskt, psykiskt och/eller socialt avvikande från det ”normala” hanterar den etikett som samhället sätter på dem. Han beskriver också hur de stigmatiserade brottas med hur de ska bemöta samhällets krav på normalitet.

Varje samhälle avgör själv hur man ska dela in människor i kategorier och vilka ”egenskaper” som klassas som det naturliga eller normala. Därefter avgör samhällets specifika spelregler hur människor ska bete sig för att antingen falla inom ramen för normala eller avvikande (Goffman, 1963:11). När vi möter en människa för första gången brukar vi, bara genom ett första intryck av t.ex. utseende, kroppsspråk, socialt umgänge, tillskriva personen egenskaper utifrån våra stereotypa förväntningar och kategorisera denne. Detta kallas social identitet (Goffman, 1963:12). När en person besitter en egenskap som inte är förenlig med de stereotypa förväntningar som finns och denna egenskap inte går att undgå kan alltså individen klassas som stigmatiserad (Goffman, 1963:12).

Goffman (1963) talar också om vissa stigmasymboler. Stigmasymboler kan ge oss social

information, och på så sätt skapa en social identitet, genom att på ett sätt som inte går att dölja visa tecken som pekar på att individen besitter stigmatiserande egenskaper. Som t.ex. sticksår hos en sprutnarkoman eller mängden plastpåsar hos en uteliggare (Goffman, 1963:52).

Förutom den sociala identiteten har en individ också en personlig identitet. Den personliga identiteten avser de egenskaper som kan skilja en individ från en annan som gör personen unik. Goffman (1963:63) beskriver det som ”en positiv markering” eller ”en hållhake för sin identitet”. Det kan handla om administrativa egenskaper så som personnummer och fingeravtryck men också utseende och handstil. Dessa egenskaper kan användas för att som ett skydd mot eventuella feltolkningar av den sociala identiteten (Goffman, 1963:64).

En annan del av identiteten är jag-identiteten som är en subjektiv och reflexiv företeelse (Goffman, 1963:112). Jag-identiteten är den bild av sig själv som en individ bygger upp grundad på den information, som alla andra också bygger upp bilden av honom såklart, men med lite extra frihet till modifikation. Genom att undersöka en individs jag-identitet kan man få veta vilka känslor individen har gentemot sitt stigma samt hur denne behandlar det. Parsell (2011:446) menar att identiteten skapas genom interaktion med den fysiska omgivningen, de rådande normerna där och människor runtomkring vilket medför att vi har multipla identiteter. En individ använder sig sedan t.ex. av olika kroppsspråk, talspråk, kläder osv. för att gestalta den ”roll” eller den identitet som den har för avsikt att visa upp och som är förenlig med den sociala miljön. De normer som finns inom olika regioner och som bestämmer vilken identitet en individ ska inta eller förhålla sig till kallas av Goffman (1959:98) för dekorum eller anständighetsnormer. Det är regler för hur man ska bete sig på olika platser, vad man får göra och inte göra där. Att man till exempel ska visa vördnad och respekt på religiösa platser eller att man i det offentliga inte ofredar eller antastar en annan person eller lägger sig i andras angelägenheter.

Goffman menar att det finns vissa koder gällande hur en individ ska hantera sitt stigma och hur denne ska bete sig. Både gentemot ”normala” och gentemot ”sina egna”. Till exempel ska en person med ett stigma, enligt koderna, inte försöka passa in bland de normala helt och hållet men heller inte acceptera de negativa attityderna som riktas mot dem och inte heller spela ut sitt stigma med tillhörande egenskaper utan i viss mån försöka dölja det (Goffman, 1963:115–116). Dessa koder härrör ofta från olika grupper med liknande stigma.

När det kommer till relationen mellan individen och ”sina egna”, alltså gruppen av individer med

liknande stigmat, ser denne såklart olika ut beroende på individ. Men dessa grupper av ”sina egna” brukar anses, av just dessa grupper, vara individens naturliga tillhörighet, alltså där den hör hemma (Goffman, 1963:118). Håller sig individen till denna grupp är han lojal och möter sitt sanna jag och gör han inte det blir han en hycklare eller en fegis.

Samtidigt som individen ska håll sig till gruppen av sina egna och vara en stolt medlem av dessa ska han även betrakta sig själv som en ”normal” människa. Han bör försöka passa in så mycket som möjligt men inte fullt ut, han bör också försöka visa upp en sida av sig själv som visar att även fast han bär på ett stigma är han ändå ”normal”, gärna lite bättre än ”normal” dvs. en underbar människa. Individen ska också försöka underlätta för de ”normala” så att de känner sig så bekväma med situationen som möjligt och visa att han försöker anpassa sig (Goffman 1963:120, 126-127).

3.2 Sociala band

Enligt Scheff (1990:4) är det viljan att skapa och bibehålla starka sociala band som håller ihop ett samhälle. Den kraft som utgör sociala band kallas för differentiering och grundas på en balans mellan närhet och distans. Det optimala stadiet av differentiering är när det de sociala banden tillgodoser individens behov lika mycket som gruppens behov. Alltså när medlemmarna i gruppen känner trygghet och lojalitet mot varandra och gruppen som helhet samtidigt som de också är fria att utvecklas individuellt då uppstår optimal differentiering.

När medlemmarna i en grupp känner att de måste handla så som gruppen vill eller tar beslut för att gruppens behov ska tillgodoses snarare än sina egna behov som individ då uppstår underdifferentiering vilket gör att medlemmarna kan känna sig betydelselösa, som en i mängden (Scheff 1990:4). Motsatsen till underdifferentiering är överdifferentiering vilket uppstår när de sociala banden är för svaga. Detta kan uppstå när gruppmedlemmarna blir för individuella och hela tiden tillgodoser sina egna behov istället för att också se till gruppens behov. Detta kan medföra att de känner sig isolerade och ensamma (Scheff 1990:4). Det är graden av differentiering som bestämmer hur väl en grupp kan anpassa sig och därmed också hur stor chans den har att klara sig.

Scheff (1990) menar att industrisamhället och det urbana samhället har skapat en värld där alla sociala band är hotade. Detta på grund av möjligheten till gränslös förändring. Samhällen idag förändras och utvecklas snabbt vilket leder till att människor lätt kan flytta på sig eller byta umgänge. De sociala banden kan därmed också förändras snabbt och är därför aldrig riktigt säkra. Om man skulle anta att varje människa behöver ett socialt kontaktnät för att känna att de tillhör och

att dessa inte finns måste samhället kunna skydda sig mot den extrema smärta som uppstår när det kontaktnätet inte finns (Scheff 1990:4). Ett sådant försvar kan vara att helt enkelt förneka innebörden och vikten av starka sociala band. Att hävda att varje individ kan klara sig bra själv utan någon grupptillhörighet eller ett socialt kontaktnät. Detta kallar Scheff för ett anomiskt tillstånd. Ett annat försvar är att förneka de känslor som hänger samman med sociala band, nämligen skam och stolthet.

Skam och stolthet är två primära sociala emotioner knutna till de sociala banden och fungerar som signaler om det sociala bandets status. När de sociala banden hotas eller skadas uppstår en känsla av skam och när de är intakta och stabila uppstår en känsla av stolthet (Scheff 1990:15). Vid känslan av stolthet hålls huvudet högt och man vågar möta andras blickar. Vid en känsla av skam "krymper" man och känner sig liten och istället för att möta folks blickar vågar man bara snegla på dem. Dessa känslor är inga vi har makt att bestämma över utan vi känner dessa känslor nästan hela tiden, oftast utan att de syns. Dessa känslor påverkar också vår konformitet. Konformitet är när vi anpassar vårt beteende efter ett verkligt eller inbillat gruppsytryck. Konformiteten regleras av en rad sanktioner som är straff eller belöning. Om vi anpassar oss efter gruppsytrycket så brukar vi bli belönade med detta genom en känsla av stolthet, att få tillhöra, medan straffet om vi inte anpassar oss skulle vara en känsla av skam och att vara utanför (Scheff 1990:74–75).

Sociala band är också någonting som kan göra att en individ knyter an till en speciell plats och gör att den känner sig hemma (Gustafson 2002). Som vi har nämnt förut presenterar Scheff (1990) familjen som det optimala stadiet av differentiering vilket ger individerna en känsla av stolthet vilket då i sin tur kan resultera i en känsla av "hem". Eftersom de sociala banden påverkar en individs känslor och gör att den t.ex. kan anpassa sitt beteende efter ett gruppsytryck så påverkar också de sociala banden hur en person agerar och därmed också hur den skapar sin identitet.

3.3 Platsanknytning

I sin doktorsavhandling skriver Per Gustafson (2002) om platsanknytning och platsers betydelse. Enligt Gustafson (2002:22) har en plats tre beståndsdelar. Den första beståndsdelan syftar på geografisk plats, det andra innebär en fysisk, materiell form och den tredje handlar om investering med betydelse och värde. Platsen är en meningsfull rumslig enhet som är oberoende av geografisk storlek. Det kan t.ex. vara en bostad, ett lokalsamhälle, en nation eller en specifik del av en strand eller bergstopp eller som i vårt fall Nattcaféet.

Begreppet platsanknytning hänvisar till de band som finns mellan människa och plats. Dessa band

är baserade på emotionella, kognitiva och praktiska relationer till platsen. Med emotioner syftar Gustafson (2002:23) på olika känslor som kan upplevas gentemot platsen. Om en person t.ex. trivdes väldigt bra på sin mellanstadieskola så kan personen i fråga uppleva positiva känslor så som trygghet och glädje när denne flera år senare ser sin gamla skola. Med kognition menas tankar och kunskap om platsen. Det kan innebära att någon känner en platsanknytning till en specifik plats för att denne exempelvis har kunskap om platsens historia. En person behöver inte alltid ha varit på en plats för att känna platsanknytning. Och praktiken är det handlingsmässiga, det vill säga olika beteenden och handlingar som har skett eller brukar ske på platsen. Det kan innebära att en fotbollsspelare känner platsanknytning till fotbollsplaner då denne utför specifika handlingar på en sådan plats. Det fenomen att platser ofta ger sina invånare eller besökare en känsla av tillhörighet och mening hör alltså ihop med platsanknytning. Platsanknytning är ett grundläggande mänskligt behov som beskrivs i termer som förankring, identitet, trygghet och intima sociala relationer. Dessa termer förknippas ofta med begreppet hem. Om en person har en plats dit den går för att exempelvis känna trygghet och förankring så kan vi tänka att den platsen i sådana fall kan erbjuda den här personen en känsla av hem.

Platsanknytning kan upplevas både av enskilda individer såväl som sociala eller kulturella grupper. Det kan syfta på platsbundna sociala relationer men platsen kan även vara en fysisk eller symbolisk miljö (Gustafson 2002:23–24). En social grupp kan t.ex. ha en plats dit de går för att uppleva vissa känslor eller utföra vissa aktiviteter som gör att de känner tillhörighet. Att känna tillhörighet är ett grundläggande behov hos många människor och det kan då vara nödvändigt att ha en sådan platsanknytning.

Platsanknytning sägs bli djupare och starkare på lång sikt och även att den kan ändras med tiden. Något som är framträdande i Gustafsons (2002) studier är att en individs platsanknytning inte nödvändigtvis är begränsad till endast en plats, utan kan variera bland olika platser där en individ känner trygghet och tillhörighet.

4. METOD

I det här avsnittet kommer vi att beskriva hur vi har gått tillväga för att samla in det empiriska materialet. Vi kommer att förklara våra val och tankegångar. Det medföljer även ett stycke där vi kort beskriver våra olika intervjupersoner.

4.1 Metod

Till vår uppsats anser vi att kvalitativ forskningsmetod är det alternativ som kan hjälpa oss hitta svar på vår frågeställning. Kvalitativ forskning är en forskningsstrategi där ord anses betydelsefulla, d.v.s. den lägger vikten vid hur individerna uppfattar och tolkar sin sociala verklighet (Bryman 2009:35) Anledningen till vi har valt att arbeta med kvalitativ metod beror på att vi anser att det var den forskningsmetod som bäst lämpar sig för vårt syfte då vi är intresserade av varje individs unika berättelse. Kvalitativ forskning har en induktiv inriktning, vilket innebär att bevisföringen är erfarenhetsbaserad. (Birkler 2008:72) Det är alltså inte fakta eller sanning vi är ute efter. Vi vill snarare se hur våra intervjupersoner själva ser på sin situation. Vi anser att intervjuer är det enda sättet på vilket vi kan få fram olika individers unika berättelser. Vi är intresserade av ett mänskliga möten mellan oss och våra intervjupersoner och anser att en situation där vi sitter ansikte mot ansikte skulle vara mest givande för oss. De ämnen vi ämnar ta upp kan anses vara känsliga och då känns det bättre att vi sitter tillsammans med personen vi intervjuar då vi kan föra en dialog och känna av situationen. De unika berättelser som vi är intresserade av att samla in anser vi inte skulle komma fram och vi hade valt att använda oss av en kvantitativ metod som t.ex. en enkätundersökning. Då frågorna kan uppfattas som känsliga så anser vi att det är bättre att prata om den än att fylla i en ruta på ett enkätblad. En annan anledning som skulle försvåra just enkätundersökningar är att personerna vi ämnar intervjuar i de flesta fall inte har några adresser till vilka vi skulle kunna skicka enkäten.

Vi har valt att använda oss av kvalitativ semi-strukturerad intervju där intervjuguiden innehåller frågor som vi vill ha svar på men som ändå lämnar öppet för fria följdfrågor. Att kunna ställa följdfrågor är viktigt för oss därför att intervjupersonerna kanske öppnar upp för ett ämne som vi finner intressant men inte har tänkt på att fråga om. Frågorna är uppskrivna i en viss ordning, som delar upp dem i olika teman. Vi ansåg det dock inte vara viktigt att ställa frågorna i den ordningen som de står skriva, istället passar det bättre att välja vilken fråga som kommer näst beroende på vad intervjupersonen berättar. Vi ville inte vara låsta i frågorna och deras följd då detta skulle kunna hindra alternativa synsätt. De frågor som finns med i intervjuguiden är sådana som kommer att underlätta för oss att hitta svar på vår frågeställning. Intervjuguiden formade vi eftersom att vi ansåg

att intervjuerna inte skulle vara helt öppna då vi behöver ta upp vissa specifika ämnen för att kunna besvara vår frågeställning. Då vi är intresserade av varje individs egna uppfattningar och synsätt ville vi använda oss av kvalitativa intervjuer för att samla in vårt empiriska material. Kvalitativa intervjuer tillåter intervjun att röra sig i olika riktningar och detta kan ge oss en inblick i vad intervjupersonen upplever som viktigt. Vi är intresserade av intervjupersonens tolkning av verkligheten och ser gärna till att svaren på frågorna blir så utförliga som möjligt. (Bryman 2009:300–303) Vi vill alltså få fram deskriptiva detaljer från våra intervjupersoner.

Vi är egentligen inte ute efter att generalisera det resultat som vi får in, och kvalitativa forskningsresultat är omöjliga att generalisera i andra miljöer utöver den situation i vilken de produceras (Bryman 2009:270)

4.2 Vetenskapsteoretisk ansats

Syftet med den här studien är att skapa en förståelse av bostadslösa människors livsvärldar som består av deras erfarenheter, tankar, känslor, handlingar, språk osv. Enligt hermeneutiken är förståelse en subjektiv tolkning av ett objekt, en händelse, ett skeende tillsammans med de fördomar eller den förförståelse en människa har och därför har vi valt hermeneutiken som vetenskaplig ansats (Birkler 2005:101). Att använda ett hermeneutiskt angreppssätt gör att den här studien inte kommer att försöka bevisa vad som är sant eller falskt eller om våra intervjupersoners upplevelser speglar ”den sanna verkligheten” eftersom den enligt hermeneutiken inte existerar. Att försöka tolka den information vi fått objektivt eller neutralt är heller inte aktuellt eftersom vi hela tiden formas av vår egen förförståelse och på så sätt skapar vissa fördomar. Förförståelsen utgörs av våra erfarenheter och upplevelser av våra tidigare liv. Vi använder oss hela tiden av vår förförståelse omedvetet och det är inget som vi kan ”stänga av” eller ställa oss utanför (Birkler 2005:101–103). Enligt hermeneutiken kan vi inte ställa oss utanför vår egen livsvärld eftersom det är den primära verkligheten vi lever i som utgörs av traditioner, normer, värderingar, seder och bruk och dess existens utgörs av våra tolkningar av den (Sjöberg & Wästerfors 2008:103–104). Det är med hjälp av de olika delarna som förförståelsen och olika upplevelser som en förståelse för helheten skapas vilket i sin tur också påverkar och förändrar de olika delarna som utgör helheten. En persons förförståelse utvecklas och förändras hela tiden i takt med att man får nya erfarenheter och upplever ny saker. Det hela går runt i ett slags kretslopp och kallas den hermeneutiska cirkeln (Birkler 2005:103-104).

4.3 Förförståelse

För att vi ska kunna uppnå syftet med studien måste vi alltså vara medvetna om vår egen förförståelse kring ämnet. Därför tänker vi redogöra för tankar, funderingar och fördomar om fältet vi valt att undersöka och de personer som finns där.

Ingen av oss har tidigare varit i kontakt med varken hemlösa eller en verksamhet som riktar sig till dem. De fördomar vi haft om hemlösa har varit att de är missbrukare på något sätt, antingen alkohol eller droger eller både och, att vissa av dem lider av psykisk ohälsa, att de är smutsiga, oberäkneliga och betar sig illa. På grund av dessa fördomar har vi båda tyckt att de verkar skrämmande och obehagliga. Efter att vi läst boken Kvinnans Plats(er) och sett serien Hemlös på UR i SVT så märkte vi att det fanns andra sidor hos hemlösa personer som inte tänkt på. Detta öppnade upp ett intresse för att undersöka ämnet närmre.

Våra tankar kring studien och studieområdet är att människor som har ett hem sällan reflekterar över vad detta betyder för dem och vad det innebär för dem att ha ett hem. Det finns ett ordspråk som säger; man vet inte vad har förrän det är borta, med detta menar vi att bostadslösa personer kanske reflekterat mer över vad ett hem är och vad det betyder att ha ett hem mer än personer som aldrig varit utan.

4.4 Urval

När det kommer till valet av respondenter är det förstås begränsat då vår frågeställning är riktad mot personer som vistas på en och samma organisation. Vi hade två konkreta kriterier när det kom till urvalet av intervjupersoner och det var att de någon gång i sitt liv ska ha varit hemlösa och att de under någon period ska ha sökt sig till Nattcaféet.

Nattcaféet drivs alltså av Svenska kyrkan och har bara en anställd, Karin och hon är präst. Karin var vår gatekeeper och har hjälpt oss med information om gästerna och även föreslagit några som hon kunde tänka sig skulle passa vår uppsats. Hon har också varit intresserad av att veta vilka vi kommer att prata med.

Efter de första intervjuerna frågade vi våra respondenter ifall de visste någon annan som skulle kunna tänka sig att ställa upp. När det blir så kallas det snöbollsurval (Bryman 2009:115) som för oss har inneburit att vi med hjälp av intervjupersoner vi redan har pratat med har fått kontakt eller tips om andra personer som kan tänkas ställa upp. Då vi inte är intresserade av vad som är

representativ för hela populationen utan vill höra varje individs egna berättelse tyckte vi att den typen av urval passade oss.

Det var svårt att boka konkreta tider för intervju då flera av respondenterna som var av intresse för oss ”levde i nuet” och inte visste hur deras morgondag kunde se ut. Detta ledde till att vi flera gånger gick till Nattcaféet utan inbokade intervjuer och då fick använda oss av bekvämlighetsurval (Bryman 2009:114–116). Vi fick alltså ta tillvara på de informanter som fanns tillgängliga för tillfället. Detta medförde konsekvenser som att vi inte alltid visste vem vi skulle få prata med eller om vi ens skulle få någon intervju när vi kom. Eftersom det kunde vara så att olika personer kom till Nattcaféet olika dagar så ansåg vi att vi skulle få en större bredd respondenter om vi gick dit vid olika tillfällen. Det var t.ex. så att de som missbrukar inte kom in till frukosten lika ofta veckan efter att deras bidrag hade satts in på banken, då fick vi chansen att prata med personer som inte är i missbruk. Även om vi kunde känna oro om att inte få några intervjuer inför våra besök på Nattcaféet så fick vi ihop respondenter med olika bakgrund och väldigt skilda livshistorier. Vi fick till slut ihop sju intervjuer, vi anser dessa vara så omfattande och rika på information att det har gett oss ett tillräckligt stort empiriskt material att jobba med.

Intervjupersoner

Lars, ca 50 år, bostadslös sedan sex månader tillbaka. Sover utomhus eller på Nattcaféet. Alkoholmissbrukare. Blev vräkt efter tre anmärkningar på musikspelande nattetid.

Sara, ca 45 år, inneboende men söker egen lägenhet. F.d. drogmissbrukare. Bostadslös till och från sen tonåren efter att hon hamnat i ”fel umgänge” och på grund av narkotikamissbruk och narkotikaaffärer. Har två barn varav det yngsta omhändertogs av socialen för sex år sedan men som nu bor hos henne ibland.

Malin, ca 30 år, bor på ett gruppboende för f.d. alkoholister och f.d. narkotikamissbrukare sedan en månad tillbaka. Var bostadslös över nästan hela sommaren. F.d. drogmissbrukare. Har två barn som omhändertogs av socialen, träffar dem sporadiskt. Förlorade bostaden på grund av sitt drogmissbruk.

Thomas, ca 55 år, bor på en båt. Dricker alkohol dagligen. Har åtta barn med fem olika kvinnor. Inget av dem bor med honom nu. Har under uppväxten flyttat ofta, bott på olika fosterhem och ungdomsvårdskola.

Zeb, ca 60 år, bor på ett gruppboende för missbrukare och psykiskt sjuka personer. Bostadslös för två år sedan i ca sex månader. Anledningen till att han förlorade sin bostad är oklart men han fick ingen ny pga. betalningsanmärkningar.

Göran, i 60 års åldern, inneboende hos Max efter att ha blivit uppsagd från sin lägenhet pga. att den skulle säljas. Fick ingen ny pga. skulder hos kronofogden. Har varit bostadslös i ca 6 månader. Har många sjukdomar vilket gör att han har svårt att klara sig själv.

Max, ca 50 år, hyr en bostad av en familjemedlem, har gjort det i 12 år. Har varit bostadslös till och från under många år. F.d. drogmissbrukare. Har åkt in och ut från fängelset samt blivit vräkt ett antal gånger. Har skulder hos kronofogden och har därför svårt att få ny bostad.

4.5 Tillvägagångssätt

Vi visste vilket ämne och vilken vinkel vi var intresserade av att studera och det var bostadslösa personers syn på begreppet ”hem”. För att se om det fanns möjlighet att studera detta ämne i Halmstad gick vi ut på internet för att leta efter olika organisationer som riktade in sig på bostadslösa. Ganska snabbt hittade vi en hemsida med information om Nattcaféet. Där hittade vi även Karins telefonnummer och tog kontakt med henne för att se om det fanns möjlighet för oss att komma till deras verksamhet. Karin lät genast väldigt positiv till idén och började redan vårt första samtal med henne berätta om vad som händer hos dem. Efter vårt första samtal bestämde vi en dag då vi skulle komma dit för att först prata mer med Karin. När vi kom dit första gången var Karin dessvärre inte där, men vi hade en lång pratstund med en volontärarbetare som tog sig tid att berätta om organisationen.

Innan vi började utföra intervjuer var vi på Nattcaféet några gånger och bekantade oss med besökare, praktikanter och volontärarbetare. Detta gjorde vi både för att få en större bild av fältet och för att bekanta oss med eventuella intervjupersoner. Efter varje gång som vi hade varit där var det fler folk som pratade med oss.

Då vi hade Karin som gatekeeper hjälpte hon oss med att föreslå respondenter. Och eftersom vi hade varit där några gånger innan vi började med intervjuerna blev det lättare för oss att ta kontakt. Det visade sig som sagt att det var svårt för flera av våra respondenter att boka en tid för intervju, så vi var på ständig jakt efter nya personer som vi kunde få prata med. Alla som kommer dit är heller inte hemlösa, så vi frågade alltid antingen Karin eller någon av volontärarbetarna om personens situation om vi såg någon som vi tyckte verkade intressant.

Innan vi började intervjua någon förklarade vi för alla vilka vi var, vad vi var ute efter och syftet med vår studie. Vi poängterade att det som sades skulle hållas anonymt och att de fick avbryta intervjun om de skulle ångra sin medverkan mitt i. Alla intervjuerna spelades in, men

informanternas godkännande. Då alla våra intervjuer blev väldigt långa var det oerhört skönt att ha allt inspelat.

4.6 Tillförlitlighet

Den här studien handlar om att undersöka betydelsen av hemmet för bostadslösa och f.d. bostadslösa personer, hur det påverkar eller har påverkat deras identitet och vardagsliv. Detta handlar till stor del om att behandla och tolka de data som vi samlat ihop utifrån enskilda intervjuer med individer på fältet och vi är intresserade av deras upplevelser och hur de tycker att upplevelserna har påverkat dem och deras liv. Vi är alltså inte ute efter att få veta om det som hänt är ”sant”. Detta gör det svårt för oss att kunna bevisa om vi har gjort adekvata tolkningar och generaliseringar en smula svårare än om vi undersökt något man kan bevisa med statistik eller liknande. Dessutom är tolkningarna vi gör inte helt objektiva eller neutrala eftersom de präglas av vår egen förförståelse (Bryman 2002:261). Vi är helt medvetna om detta. Vi är också medvetna om att vi till viss del kan ha påverkat våra intervjupersoner vid intervjutillfället med vår fysiska uppenbarelse och på det sättet vi omedvetet agerar. Det är helt naturligt att de inte talar med oss som de talar med sina vänner, myndighetskontakter osv. och att de väljer vad de vill berätta och hur de ska berätta det. Intervjupersonerna är kanske inte ens medvetna själva hur de reagerar på oss. Det kommer kanske omedvetet utifrån deras erfarenheter och förförståelse. Detta innebär att om någon annan skulle genomföra samma studie med samma teorier och samma metoder kanske inte samma resultat eller samma tolkningar skulle uppstå. Detta betyder inte att vår studie inte är tillförlitlig utan kan förklaras med att sociala miljöer ständigt förändras, människor utvecklas och får nya erfarenheter och kan därmed också förändra uppfattningar, åsikter och resonemang.

Vi har försökt att presentera vårt material på ett sätt som gör att läsaren ska kunna bilda sig en egen uppfattning av vad som sagts och skett med hjälp av ex. Citat och fylliga detaljer av den kultur och kontext som vi befunnit oss i (Bryman 2002:260). Presentationen av materialet är ett resultat av vår bearbetning och därmed inte heller hundra procent neutralt. Detta har varit en nödvändighet eftersom presentationen annars skulle bli alltför omfattande. Vi har gjort vårt allra bästa för att försöka visa upp den bild av fältet och den verklighet som våra intervjupersoner befinner sig i utan att lägga för mycket egna värderingar i det.

4.7 Etisk reflektion

Denna studie har genomförts med största respekt för de etiska riktlinjer som ligger till grund för den här typen av kvalitativ forskning (<http://vr.se>). Det viktigaste av allt tyckte vi var att inte försöka

smussla med eller att inte vara öppna med vilka vi var, var vi kom ifrån och varför vi var där. Detta för att personerna som befann sig på fältet inte skulle känna sig lurade eller förda bakom ljuset.

Inför varje intervju var vi också tydliga med att berätta för intervjupersonerna att det som sades skulle ligga till grund för och användas i vår studie. Vi frågade alla om det var okej att vi spelade in samtalet på band och förklarade då att ingen annan än vi skulle lyssna på bandet eller läsa utskrifterna av det som sagts. Vi berättade också att de var helt anonyma vilket betyder att vi använt fingerade namn, alltså använt påhittade namn till våra intervjupersoner. Vi har även uteslutit detaljer om deras liv som gjort att man kunna räkna ut vilka det var. Vi har också medvetet inte talat om vilka av dessa personer som är besökare och praktikanter i verksamheten eftersom detta också skulle kunna röja deras identitet. I vissa fall kan man välja att även hålla staden och verksamheten anonym men eftersom vi anser att det lätt kan räknas ut ändå så har vi valt att ange både staden och verksamheten.

Vissa av intervjupersonerna har till en början varit misstänksamma mot oss och frågat om vi kommer från försäkringskassan, om vi är jurister, om vi kommer att rapportera vidare det som sagts osv. även fast vi garanterat anonymitet. Vi fick ibland därför upprepa detta flera gånger under intervjuernas gång. Vi upplevde att intervjupersonerna då slappnade av mer vilket gjorde att situationen kändes mer naturlig.

Vi har behandlat inspelningar och utskrifter av intervjuerna med största respekt och försiktighet då vissa av våra intervjupersoner delgett oss information som kan uppfattas som känslig. Ämnet i sig kan också uppfattas som känsligt vilket gjort att vi varit noggranna just med att hela tiden påpekat att intervjun är anonym och framförallt frivillig. Det har varit viktigt för oss att intervjupersonerna frivilligt har ställt upp på ett samtal och inte känt sig tvingade eftersom det bidrar till en bra kvalitet i intervjumaterialet och även en bra känsla hos både oss och intervjupersonerna.

Under de intervjuer som vi gjort har det framkommit uppgifter som kan betraktas som känsliga och det har varit ganska tydligt att vissa inte har lika lätt för att prata om dessa saker som andra. Minnen, tankar och känslor kommer till ytan när man pratar om det som varit och såklart påverkar det individen. De har visat förtroende för oss och därför har vi också försökt att visa att det betyder något för oss att de valt att vara så öppna. Vi har alltid inlett våra besök med att ta en kopp kaffe, hälsa på de vi intervjuat kanske ha en kort pratstund med dem om allmänna och vardagliga saker. Det är vårt sätt att visa att vi kommer ihåg dem och att deras öppenhet har varit betydelsefull för oss.

5. PRESENTATION AV MATERIAL

Vi kommer nedan att presentera det empiriska materialet indelat efter olika teman som berör vårt syfte. Dessa teman är: 1. Hemmet, här presenterar vi bl.a. våra intervjupersoners definition av hem. 2. Identitet, här presenterar vi huruvida avsaknaden av hem har påverkar intervjupersonernas identitet och hur de tror att andra ser på dem. 3. Gemenskap på och utanför Nattcaféet, detta tema handlar om huruvida det finns en gemenskap bland de besökande och hur den i så fall påverkar våra intervjupersoner och deras liv samt hur våra intervjupersoners sociala liv utanför nattcaféet ser ut och hur det påverkar dem.

5.1 Teman

1. Hemmet

1.1. Hemmet som fysisk plats

När våra intervjupersoner pratar om hem refererar de alla till den traditionella definitionen av hem dvs. lägenhet, hus eller liknande, alltså en platsbunden bostad. Flera använder termen ”fast punkt”. Där har man allt som traditionellt finns i de flesta svenska hem så som dusch, toalett, tvättmöjligheter, spis, kylskåp med mat, säng, soffa, tv osv. Det är också en plats med dörr som går att stänga och låsa om sig. I hemmet ska man kunna lämna sina personliga saker och inte behöva vara orolig för att någon annan tar dem, rotar bland dem osv. Ett hem ska alltså innehålla allt som behövs och underlättar i vardagslivet. Hemmet som fysisk plats tycks vara en förutsättning för en privat sfär.

”det e ju mitt hem liksom, det är ju där jag bor, å jag har min säng å jag har mina liksom.. mina saker där å jag vet att det är ingen som går in på mitt rum. Å jag kan välja själv om jag vill öppna dörren eller liksom (...) de e mitt hem.” Malin

Alla våra intervjupersoner har sagt att det känns viktigt att deras hem ska vara deras egna, att det är de själva som ska bestämma. De uttrycker vikten bakom att få göra precis som man själv vill, när man själv vill. Max går så lång att han till och med säger att ett hem för honom allra helst ska vara ett hus på en bit mark som han äger själv. Då kan han i allra högsta grad få bestämma precis allt som har med hans hem att göra, och äger man så kan ingen komma och ta det ifrån en. Behovet och tankarna om att vilja kunna bestämma själv kan vara resultatet av att de som bostadslösa sällan kunde bestämma vad de skulle göra då de ständigt var tvungna att tänka på hur de skulle klara ännu en dag ute.

1.2 Känslan av hem

När vi bad våra intervjupersoner berätta vad de tänkte på när de hörde ordet eller begreppet ”hem” berättade de om flera ingredienser som de anser måste finnas för att en plats ska bli ett hem. En av dessa var: *trygghet*, att kunna stänga och låsa dörren, att veta att det finns en varm plats att sova och vara på när man vill. Alla våra intervjupersoner svarade ganska snabbt med ordet trygghet när de skulle berätta vad ”hem” betyder för dem, vilket vi finner väldigt intressant. Ett annat var *frihet*: att kunna bestämma hur man vill att det ska se ut, vilka aktiviteter som ska ske där, vad man ska göra och när man ska göra det, vilka som får komma in och vilka inte som får komma in, att få vara sig själv.

”...ett lugnt, tryggt ställe där du liksom kan sätta dig ner å liksom ingen stör dig. Du kan pusta ut, du stänger din dörr å så e de bra. Där bestämmer du. De e liksom nånstans där du ska kunna samla kraft, hämta dig, gråta i din ensamhet, skratta i din ensamhet, bara kunna va dig själv. Där du kan känna så.. ingen kommer åt dig, ja precis göra va du vill. Sara

Nästan alla våra informanter har barn som de tidigare har bott tillsammans med dem. Både Sara och Malin säger att hemmet ska vara en trygg plats för barnen. Både Thomas och Max nämner familj som en konkret definition av hem. De sociala banden som en familj medför är den väsentligaste ingrediensen för vad som krävs för att något ska kännas som ett hem för dem. Max svar på frågan var ett hem är för honom:

”Aaa hem...Ja det hade väl vatt såhär.. Jag hade nån vision en gång i tiden om en, ja en tjej. En blond tjej med flåtor säger vi då, å såhär bullig så aaa lite mjuk, och sen hund. (...) en schäfer får det nog va. Å så några ungar på det. (...) Det räcker väl för mig” Max

Känslan av att sätta nyckeln i dörren, att kunna stänga och låsa dörren och att du är den enda personen med en nyckel nämns också hela tiden i samband med hem av majoriteten av våra intervjupersoner.

”Mitt hem är ju min borg asså ju, så att ha den här nyckeln å sätta i dörren å kunna stänga om sig å sätta på en skiva å lägga sig i sängen å gå ut till kylskåpet, ta mat å så. Det betyder ju allt egentligen.” Thomas

1.3. Förlust och avsaknad av hem

Många av våra intervjupersoner har eller har haft missbruk av alkohol eller droger eller båda och. Enligt både Sara och Malin tar missbruket över och prioriteras framför att t.ex. betala hyra eller att söka bostad. Några av våra intervjupersoner har betalningsanmärkningar vilket försvårar processen

till att få ett förstahandskontrakt på en lägenhet. Många hyresvärdar idag kräver också fast inkomst vilket våra intervjupersoner ser som problematiskt då det kan vara svårt för en bostadslös person att sköta ett vanligt jobb på grund av sömnbrist eller missbruk. Avsaknaden av hem beskrivs som väldigt mentalt betungande och som en känsla av tomhet.

”Ja det är ju tomheten att inte ha det ju. Att inte ha sitt boende. Att inte ha den där nyckeln å (...) ...då när folk går hem till sitt då så..då blir det riktigt sådär (...) Då känns det...varför har inte jag liksom, så jag kan gå hem till mitt, stänga dörren...” Lars

Situationen när man inte vet var man ska ta vägen, sova, sköta sin hygien osv. upplevs som stressig. Malin säger också att hon upplevde en känsla av skam och att vara mindre värd, bl.a. för att hon inte hade någonstans som är hennes dit hon kunde ta sina barn för att umgås med dem. Detta medförde att hon försökte döva sina känslor med droger. Malin berättar också att hon har missat viktiga möten, med t.ex. socialen, på grund av att hon inte har haft tillgång till en väckarklocka. Vi uppfattar det som att hon ”skyller” på sitt stigma dvs. hemlösheten och drogmissbruket, och använder det som en ursäkt för sitt beteende. Malin säger att hon försöker så gott hon kan med att sköta rutiner men att det inte är så lätt när man saknar medel för det. Sedan förklarar hon även att hon längtar efter vardagssysslor som hon tidigare helst undviktit.

”.. men det är klart att man har en önskan liksom.. å få.. kunna få stå å laga sin egen mat till exempel.. åå eee.. bara det att få kunna dammsuga.. det va ju helt underbart.. dammsuga det var ju sånt jag aaavskytt innan och helt skjutit på.. diska liksom.. nää men det man uppskattar sånt där.. det lilla..” Sara

För Göran var det viktigt att hemmet skulle se ut precis som han själv ville, och vad han ville ha var ordning och reda. Han pratar mycket om alla fina möbler han hade då han hade eget boende, och hur han höll allt rent, snyggt och prydligt. Just nu har inte Göran ett eget boende utan bor inneboende hos Max. Där bor han bland Max saker och upplever det som ett störande moment att det inte är så rent och fint som han själv skulle önska.

2. Identitet

2.1 Social identitet

Våra intervjupersoners hårda liv har satt sina spår på deras yttre. Det var svårt för oss att ens gissa åldern på dem. Många är slitna efter missbruk och den mentala press och stress som uppstår när man saknar en fast bostad vilket gör att de ser betydligt äldre ut än vad de i själva verket är. En persons utseendet är det första man möts av och är det som andra personer gör sin första bedömning

på. Till denna bedömning knyts också vissa stereotypa egenskaper som är förknippade med denna typen av utseende vilket blir en del av ens sociala identitet. När vi först kom till Nattcaféets frukost för att hitta personer att intervjua var det svårt för oss att urskilja vilka av dessa personer som var bostadslösa och vilka som inte var det. För oss såg de nuvarande bostadslösa likadana ut som de f.d. bostadslösa eftersom de allra flesta har yttre spår av det hårda livet. Att avgöra vem som är bostadslös går förstås inte att bara med hjälp att titta på utseendet men innan vi hade börja prata med folk så var det enda vi hade att gå på.

Just utseendet är något som bekymrar vissa av våra intervjupersoner. Både Malin, Sara och Thomas uttrycker oro för sina dåliga tänder. Malin berättar att hon tänker jättemycket det när hon är bland folk och brukar hålla handen för munnen när hon ska le för att om någon får se hennes tänder så kommer de förstå att hon har varit missbrukare. Sara berättar att hon trodde att hon ingen skulle vilja anställa henne på ett ”vanligt jobb” bl.a. på grund av hennes dåliga tänder. Sådär säger Sara om när hon efter sin tid på behandlingshem tvingades att söka praktikplats:

”Amen vadå jag har inte jobbat på tio år liksom. Hallå. Jag har suttit i fängelse i fem år.. aa.. typ fyra och ett halvt år. Hallå, jag har tre tänder. Hallå, asså jag har fullt sjå med att förändra mitt sätt att tänka å sätt mig på ett asså.. förstå mig rätt.. ett vanligt jobb.. eh från sju till fyra det hade inte varit realistiskt.” Sara

Malin berättar också att hon brukade sjunka ihop och ”bli liten” och mer tillbakadragen på grund av sitt utseende. Hon kände sig mindre värd för att hon var smutsig och hade gått i samma kläder i flera dagar.

”Man e ju i ett underläge, man kanske inte e de men känslomässigt. Visst det var jättefint att kunna komma hit å duscha å fräscha till sig liksom när man gått i samma kläder fem-sex dar och man känner håret.. man e smutsig. Kliva in å va.. kunna sträck.. det gör man ju inte. Man sjunker ihop och man blir liten liksom.”

Malin

Lars berättade att han tidigare varit en person som gillat snygga märkeskläder men att han fått magasinera alla kläderna efter det att han blev av med sin lägenhet. Han tycker fortfarande att det är viktigt med ett vårdat yttre och hur illa han än har haft det har han alltid sett till att vara hel och ren. Han berättar att folk inte tror att han har det så dåligt för att han har ett välskött yttre.

”Å ibland kan ju få upp nån fråga sådär hur det är. Aa sådär liksom... Det är ju ingen fara med dig, hel å ren å solbränd å va, de kan ju inte va nånting! Ja utvändigt, men det kan va kaos invändigt liksom”

Lars

Hur man mår på insidan speglar också av sig på hur man har det i hemmet hävdar de flesta av dem vi pratat med. När man mår dåligt och är inne i ett drogmissbruk t.ex. sluta man att bry sig om sig själv och hur man ser ut. Dessutom speglar det av sig på hemmet också. Thomas säger att man kan titta in i hans båt och se vilken typ av person han är. Samma sak säger Sara om hennes garderob. När hon mår dåligt är det oordning och när hon mår bra är det ordning. Göran är en person som tycker att det är viktigt att det är välstädat, rent och snyggt hemma vilket säger något om hur han är som person. Det många av våra intervjupersoner ser fram emot med att få en egen bostad är att de får frihet att dekorera och inreda så som de själva vill ha det. Inredning och ordningen i hemmet är också en del av det som är ens sociala identitet och det besökarna grundar sina uppfattningar om den boende på. Inredning kan också vara ett sätt att presentera en annan bild av vem man är som person än med hjälp av utseendet och därför längtar kanske många efter just denna möjlighet eftersom utseendet inte kan förändras lika lätt som ett hem. Det är troligtvis lättare för t.ex. en f.d. narkoman att städa undan t.ex. kanyler och tillbehör från sin lägenhet än att ta bort ärr från nålstick och eventuellt förstörda vener från kroppen vilka kan koppla dem till stigmatiserade grupper och på grund av dem utesluta dem från en gemenskap med ”de normala”. Våra intervjupersoner pekar på sina stigmasymboler och menar att det förstör deras process att lämna sitt gamla liv.

2.2 Upplevelsen av andras bemötande

Många av våra intervjupersoner kan redogöra för händelser där de själva tycker att de blivit orättvist behandlade på grund av sin bostadssituation och sin livssituation som hänger samman med deras bostadssituation. Ett mönster som återkommer bland våra intervjupersoners berättelser är förtroendet för myndigheter eller personer som jobbar på dessa, t.ex. polisen, arbetsförmedlingen, socialtjänsten osv. har försvunnit just på grund av sådana situationer. De ringer inte tillbaka, de lovar saker som de inte håller, de får höra skällsord osv. I Saras och Malins fall hänger det ihop med att deras barn blev omhändertagna av socialen. Malin berättar att när hon bad socialen om att få träffa sina barn så lovade de att det skulle ordnas men ändå fick hon vänta i över två månader. Hennes f.d. sambo, som var pappa till barnen, fick träffa dem ändå och de hade tät kontakt. Malin hävdar att det var för att han hade en fast bostad och inte hon. Sara ansåg att det inte fanns anledning att omhänderta hennes barn men att det skedde ändå pga. rykten och på grund av hennes bakgrund och tidigare liv.

” (...) liksom hade hon gjort sitt jobb.. socialsekreteraren, och kollat om det verkligen förelag så att de va så tungt kriminella hemma hos mig å att det fanns nåt missbruksproblem.. det fanns det inte, det fanns inget sånt..

utan hon, hon gick ju bara på det hon hörde, det hon fick in. (...) det brukar ju va så att dom gör en utredning å så kollar dom om aa.. men så var det inte eftersom de va jag då” Sara

Max berättar att när han satt i fängelse så läste han i socialtjänstlagen och att där stod det att ingen får vara medel- eller mållös i Sverige. Han gick då in på socialen, när han blivit frisläppt och hävdade sin rätt. Kvinnan som satt bakom disken hade bara dragit igen luckan utan att svara och han hade inte fått någon hjälp alls. Han hade då inte haft ett öre på fickan och kunde inte ens köpa något att äta.

”Å så bara drar hon igen luckan. Å då bara tappade jag hakan liksom. För där hade jag lagen på min sida och ändå kör dom över mig. Å då kändes det precis som, rättslös på nåt sätt. (..) Eh å just att som myndighetsperson gör på det viset mot en människa som inte har nånting va (...) Nä dom bara körde rakt över mig liksom. Fick inte ens till mat. Fick inte ens en rekvisition så jag kunde handla lite käk. Å det tycker jag e lågt” Max

En annan vanlig uppfattning om bostadslösa enligt våra intervjupersoner är att andra tycker att de ska ”rycka upp sig” eller att det är så lätt att komma ur situationen. Att bostadslösa bara är lata och att de får skylla sig själva för det är deras eget fel eftersom de missbrukar eller har misskött sina bostäder. Max säger att det var lätt att själv tänka så om andra när han själv hade fast bostad. ”Kamma dig och skaffa dig ett jobb”. Denna bild stör många då de berättar hur svårt det är att faktiskt komma ur ett missbruk och att det krävs mer än att bara vara drogfri och ha ett jobb för att kunna ändra livsstil eller att få en bostad.

Denna bild av bostadslösa som opålitliga, lata och mindre värda som t.ex socialen visar upp när Malin och Sara inte får träffa sina barn eller när Max inte får hjälp är en spegelbild för hur de uppfattas av samhället. De flesta av våra intervjupersoner tycker att det är fel eftersom de också är människor och medborgare och därför ska ha samma rättigheter som andra eller ”vanliga” människor. Det blir tydligt här att de inte längre kan räknas som ”vanliga” människor och blir därför avvikare. Känslan av att ha blivit orättvist behandlad uppstår för att de ser sig själv som andra personer med en annan identitet och andra egenskaper än vad t.ex. socialen gör och det uppstår då en krock. För att kunna skapa en ny identitet måste nu dessa personer söka sig till en annan grupp som kan bekräfta deras egna föreställningar om sig själva.

2.3 Jag-identitet

Livet utan fast bostad beskrivs som väldigt psykiskt påfrestande. Den ständiga jakten efter att ha

någonstans att ta vägen över natten. Denna press har fått vissa av våra intervjupersoner att göra saker som de i vanliga fall inte hade gjort. Malin berättar t.ex. att hon snattat en gång när hon var yngre och att hon då nästan blev sjuk av sitt dåliga samvete. När hon som bostadslös tvingats snatta har hon inte brytt sig eftersom hon stängt av sina känslor med droger.

”(..) för det blir ju så destruktivt liksom.. när man e ute liksom.. å nånstans slutar man bry sig om.. man bryr sig inte om sig själv längre.. man tappar ju hela den biten.. ehh.. på alla sätt liksom.. å alla dom här gränserna liksom.. man vet.. eller nånstans jag här uppe vad som är rätt och fel å de.. det har jag ju.. ja vet när jag snattade när jag var liten till exempel.. ååå jag låg ju liksom som i tre dagar och hade så dåligt samvete så jag blev ju nästan sjuk.. för att jag visste att det var fel det jag hade gjort och gick och berättade för.. men allting sånt.. det suddas ju ut.. å sen då i och med att jag har missbrukat.. man bara dämpar liksom.. å tillslut e ju sånt som jag tänkte nä så kommer jag aldrig.. helt plötsligt stog jag ju där liksom åå.. aa det där aldrig blev.. det blev en vardag” Malin

Sara och Max berättar också att de flera gånger utövat sin makt som knarklangare för att få tillgång till olika bostäder men att det inte var något de ville egentligen. När personerna tvingas göra någonting mot sin vilja eller göra någonting som de själva uppfattar som moraliskt fel måste de också omvärdera bilden de har av sig själva. Detta gör också att de måste skapa en annan jag-identitet som är mer förenlig med de handlingar de nu tvingas utföra. De flesta hävdar också att de har förändrats som personer efter att de förlorat eller fått en fast bostad. Malin säger att hon skämdes och hon kände att hon inte var lika mycket värd som andra. Hennes självförtroende blev sämre och hon kände sig som en ”liten” person och att hon nu inte vet hur hon ska kunna fylla upp ett helt hem igen. Sedan hon fick en ny bostad uppskattar hon saker som hon tyckte var tråkiga eller som hon inte reflekterat över tidigare som t.ex. att tvätta, dammsuga eller gå på toaletten. Dessa handlingar är kanske mer förenliga med Malins egen uppfattning och hur hennes ”sanna” jag är och därför uppskattar hon också numera att utföra dem. Sara och Max, som båda har varit knarklangare och på så sätt fått tillgång till andras bostäder genom att betala med knark eller använda sin makt, berättar att de blev hårda, tuffa, ibland också elaka. Max berättar att han tog på sig en mask som en tuff, elak, våldsam affärsman när han var utan bostad och sålde knark och att han blivit snällare nu när han fått ett eget hem. Sara berättar att hon blivit lugnare och mer harmonisk sen hon fick en fast bostad vilket också kan ha att göra med att hon nu slipper att utföra handlingar som går emot hennes bild av den hon är eller vill vara som person.

”Den mentala stressen blev mindre. (...) Man fick mer lugn, man blev inte lika sliten så. För det tär ju väldigt mycket på en om man inte vet var man ska sova eller inte vet var man ska ta vägen eller om toaletten borta på Norrekattspark e låst.. öh.. de ösregnar ute och du har ingenstans att gå. Du kan ju tänka dig själv den mentala

Lars berättar att hans ”mörka” tankar blivit värre och att han ibland tänker på att ta sitt liv. Mest på grund av att han inte varit den pappa och den sambo som han tycker att man ska vara. Hans missbruk har gjort att han prioriterat att dricka alkohol med kompisarna istället för att vara med sina barn. Han har också gömt undan pengar så att han kan köpa alkohol så att familjen fått låna pengar för att ha råd att köpa mjölk t.ex. Detta visar ännu en gång på att han utfört handlingar som gått emot de som han själv tycker är förenliga med rollen som familjefadern eller den hjälpsamma sambon och därför har hans personlighet också till viss del ändrats på grund av den ångest som handlingarna gav.

De flesta säger också att tilliten till andra blivit mindre eller försvunnit helt. Att om någon är vänlig så finns det en baktanke eller att man aldrig kan lämna sina saker hos någon för då kanske man blir bestulen.

3. Gemenskap

3.1 Gemenskapen på Nattcaféet

Det finns ingen tvekan om att Nattcaféet är en mycket betydelsefull plats i våra intervjupersoners liv och ordet som finns på alla läppar är trygghet. Här tas man emot med öppna armar vare sig man är smutsig, har trasiga kläder, är ensam, hemlös, missbrukare, fattig, kriminell etc. Alla får vara med. Även vi, som kommer utifrån och kommer dit av andra skäl än de som vanligtvis besöker Nattcaféet, tas också emot med öppna armar och bara efter några gånger hälsar folk glatt på oss när vi kliver in genom dörren. Den goda stämningen som finns i Prästgården under frukosten är så påtaglig att man nästan kan ta på den. Även om Nattcaféet anordnas av Svenska Kyrkan finns inget krav på att man måste vara troende eller religiös på något sätt för att få delta men ändå sjunger alla med i de psalmer och i de böner som utförs. Det finns en känsla av vördnad och respekt bland besökarna och bland annat Thomas berättar att han inte brukar dricka så mycket innan frukost för att visa respekt mot dem som jobbar där och är där. Nattcaféets frukostar utgör en stor trygghet för många och en frizon. Det är en fast punkt dit man kan få komma och få ta del av den villkorslösa kärlek som finns där utan att vara rädd för hårda ord, bråk, dömande blickar osv. Man kan pusta ut och ta det lugnt, värma sig och få hjälp att komma på fötter.

”Å just det här mötet med.. för här möter man ju så mycket olika människor liksom å.. ja och alla är ju inte så.. asså.. alla har sin bakgrund och sin.. men det spelar liksom ingen roll.. aa här kan man bara va också liksom.. och det.. det är ju jätteviktigt.. speciellt då om man kommer utifrån och inte har den här tryggheten och

liksom.. så får man ju lite av den tryggheten här. Alla fall en liten stund.. asså per dag liksom som man kan sitta ner och prata” Malin

De som lyckats ta sig ifrån livet som bostadslös och livet som missbrukare osv. finner också stöd här hos varandra. Malin säger att hon såg vissa som tog sig ifrån missbruket och tänkte att ”kan dom så kan väl jag”. Hon säger också att det är som en liten familj där. Max berättar att Nattcaféet också hjälper honom i kampen mot sitt missbruk. Det håller honom sysselsatt och gör att han kommer hemifrån vilket är en förutsättning för att han inte ska börja med droger och alkohol igen.

”För de e rätt socialt och lite häftig det här att komma hit och så mår man bra. Jag tror det är nyttigt att komma hemifrån en liten stund va. Aaa jag är ju pensionär va så att det jag kan ju bara sitta där uppe men då blir det att jag börjar supa och knarka eller nåt sånt igen va å jag tänker ju det att jag ska ge den en chans den här gången att inte göra det. (...) Jag känner att det fyller nån liten funktion för nån här. Å nån annan som fyller en funktion för mig. Å aa det känns gott å va här.” Max

Lars säger också att om inte Nattcaféet fanns skulle han nog sitta utanför systembolaget och dricka. Göran berättar att han gillar det sociala på Nattcaféet och att han får prata med människor han inte mött annars, vilket han värdesätter. Sara berättar att utan Nattcaféet hade hon inte kunna få en ny grupptillhörighet och på så sätt inte kunnat ta sig ur sitt gamla liv. Thomas kommer för att frukosten är gratis och att det har en ekonomisk betydelse i hans liv.

Men Nattcaféet är inte bara en plats där man kan tvätta eller äta eller träffa kompisar det är också en plats som ger besökarna en grupptillhörighet. Många har ingen kontakt med familjen, de betraktas som avvikare i ”mainstream-samhället” och för dem som har valt att lämna livet med droger eller missbruk har även den grupptillhörigheten försvunnit och det enda som nu finns kvar av socialt umgänge finns på Nattcaféet. På Nattcaféet erbjuds en möjlighet att få tillhöra och att få vara någon vilket ger besökarna en känsla av trygghet. Den känslan påverkar också dessa personers identiteter. De får vara vilka de vill. Det finns inga krav på att de måste vara hårda eller tuffa eller att leva upp till en viss roll eller ta på sig en mask. Det gör att besökarna kan vara avslappnade och kanske känna sig lite som de gör hemma. Att bara vara, villkorslöst.

”Men ja det känns som de va hemma. Som man känner när man e hemma. Precis som jag har en egen lägenhet eller ett eget hus som jag har haft. Det känns lika bra, det gör det. Men ingen speciell sådär överväldigande känsla utan som är mer om du ber och har sig. Jag trivs här precis som jag trivs hemma om man säger så va.”

Göran

3.2 Gemenskapen utanför Nattcaféet

Som vi nämnt tidigare är det många av besökarna som inte har något socialt umgänge utanför Nattcaféet som inte missbrukar eller är kriminella. För dem som har missbrukat har familj och vänner försvunnit pga. av det och ersatts av lösa sociala relationer med folk i missbrukarkretsen och för dem som har lämnat den här världen finns inte mycket kvar. De enda som uttrycker att de har sociala umgängen utanför nattcaféet är Sara och Thomas. Sara har en just nu pojkvän som aldrig befunnit sig i missbrukarkretsar och hon berättar att hon blev helt paff när han en gång frågade om de skulle gå på bio. Någoting som hon ser som en ”normal” handling som ”normala” människor gör och därför inte själv kan relatera till eftersom hon betraktar sig själv som en avvikare. När hon pratar om andra än sig själv och de som finns på nattcaféet använder hon termer som vanliga människor och normala människor vilket tydligt visar på att hon själv inte anser att hon tillhör den gruppen. Sådär säger hon när vi frågar henne vad hon gjort utan Nattcaféet:

”..då hade jag haft ett jävligt taskigt utgångsläge för jag hade liksom inte kunnat hitta någon ny gruppstillhörighet där jag hade varit lika välkommen.. eller där jag hade blivit lika lätt accepterad. (...) med min fördömande attityd mot er vanliga människor så hade jag ju inte velat ha med er att göra.. jag e ju inte ett dugg bättre än vad ni e alltså (skrattar) jag skulle nästan vilja säga att jag är ännu värre än er.. Ja liksom ni e skumma, konstiga å ni e inte ens ärliga, ni har inte ens en gång moral och heder. Nu vet jag att det finns jättemånga goda underbara jättegoa rara söta fina förstående människor. Men hade du sagt det till mig för två år sen hade jag ju sagt det, jaha det är möjligt men det skiter väl jag i”

Sara

Det som verkar vara svårt för dem som har lämnat livet med missbruk bakom sig är att de inte har några vänner som inte missbrukar. Malin berättar att efter hon var färdig med sin behandling så funderare hon på att flytta. Ingen som hon kände, som inte höll på med droger var kvar i stan, inte ens hennes barn. Hon säger också att platser i staden påminde henne om hennes tidigare liv och att promenera över torget kunde sätta igång drogsug. Varför hon ändå stannar kvar i staden trots gamla minnen framgår inte. Sara berättar också att under en period då hon var drogfri hade hon ”vanliga” människor i sitt liv men sedan umgicks hon bara med kriminella och missbrukare efter att hon återfallit. När Göran blev uppsagd från sin lägenhet så var det ingen som kunde hjälpa honom med att flytta hans möbler. Han talar om sitt umgänge utanför Nattcaféet som hänsynslösa och ohjälpsamma.

”Den vänskapskretsen som man har.. jag hjälper många andra människor va men det gäller att man ska.. jag skulle flyttat då på fjorton dar ungefär va.. Så nä ja hinner inte, ja kan inte, ja orkar inte och dom har ingen bil å det är allt möjligt. Då får man ingen hjälp.”

Göran

Alla våra intervjupersoner utom Max har barn och de flesta har tidigare bott ihop med dem också. Men på grund av missbruk eller kriminalitet så har de kommit ifrån varandra. De starka sociala banden som fanns i hemmet finns alltså inte längre. Som vi nämnt tidigare har både Saras och Malins barn blivit omhändertagna av socialen, Thomas har haft fem olika familjer och har åtta barn. Han berättar att han ger sig själv skulden för att det inte fungerade.

”...familj är hem för mig. Och jag har försökt...jag har haft fem olika familjer men jag har aldrig lyckats reda ut det. Så det är rätt uppenbart att jag inte har varit karl för det helt enkelt. (...) Det kan ju inte vara så att alla mina förhållanden har gått åt helvete för att det varit fel på flickorna va. Det tror jag inte på. Och sen så vet jag hur min bakgrund är va. Jag har ju fått uppfostra mig själv. Och det är inte det lättaste..” Thomas

De sociala banden som behövs för att en individ ska känna sig trygg finns inte där. Familjen är borta och vännerna är några man brukar dricka eller ta droger tillsammans med. Knappast någon de vill dela sina hemligheter med eller låta vakta deras tillhörigheter. Detta gör att de ständigt måste vara på sin vakt och inte lita på någon. Det är påfrestande för många och dessa svaga sociala band gör att de känner sig värdelösa eller att de får dåligt självförtroende.

Eftersom avsaknaden av socialt kontaktnät utanför Nattcaféet är så omfattande hos många så värderas gemenskapen på Nattcaféet så oerhört högt. Malin säger att när hon var ute och fikade med sina kompisar under tiden innan hon blev bostadslös så pratade man mest om ytliga saker som t.ex. kläder osv. Nu diskuteras mer djupa saker som existentiella funderingar eller gemensamma erfarenheter av livet som bostadslös. De flesta verkar också känna att de måste prestera och vara duktiga och sköta sig prickfritt för att få vara med i gemenskapen hos ”de normala” vilket också gör att det känns jobbigt och slitsamt för många. De känner också att de måste skämmas för och undan hålla hur de tidigare har levt vilket kan bli mentalt betungande. Då är det bättre att vara med människor som man inte behöver dölja något för.

6. ANALYS

Nedan följer analysen av vårt empiriska material utifrån de teorier med tillhörande centrala begrepp som vi redogjort för tidigare. Eftersom vårt syfte berör tre teman tänker vi presentera vår analys enligt dessa kategorier. Det första temat handlar om platsanknytning. Där förklarar vi hur våra intervjupersoner anknyter till platser, vad det är som får dem att fästa sig vid dem, vad dessa betyder för dem och vad hemmet har för betydelse som plats. I det andra temat tar vi upp hur ens identitet kan påverkas av avsaknaden av hem och allt vad det innebär, t ex. att tillhöra en stigmatiserad grupp och förlusten av starka sociala band. I det sista temat kommer vi att ta upp hur gemenskap på Nattcaféet påverkar våra intervjupersoner och hur deras sociala relationer påverkar dem och deras val knutna till hem.

6.1 Hem och platsanknytning

I vår studie har vi varit intresserade av att få svar på vad hemmet har för betydelse för våra intervjupersoner, både som fysisk plats och även gällande känslan av hem. Vi har förstås fått en del olika svar men tydliga likheter har även kommit fram till ytan. Alla våra intervjupersoner benämner någonstans i sina svar hemmet i traditionell bemärkelse, dvs. en lägenhet eller liknande. De syftar på en platsbunden bostad och termen ”fast punkt” dyker upp i flera av intervjuerna. Gustafson (2002) skriver om platsanknytning som är ett band som finns mellan människa och plats, och detta band är baserat på emotionella, kognitiva och praktiska relationer till platsen. Han menar även att platsen är en meningsfull rumslig enhet. När då våra intervjupersoner benämner hemmet som en fast punkt kan det vara för att de har eller har haft en speciell platsanknytning till sina hem.

När våra intervjupersoner berättar att det är viktigt för dem att känna att deras hem är deras egna, där de själva bestämmer vad som sker visar detta att de har haft, eller önskar att ha, en platsanknytning till ett hem där alla tre ovannämnda faktorerna är inblandade.

En specifik emotion som alla våra intervjupersoner nämner i samband med hem är trygghet. Malin, Sara och Lars pratar alla om vikten av att ha en dörr som de kan stänga och låsa. För att en plats ska vara ett hem är det viktigt för dem att känna trygghet där, tryggheten blir då den emotionella delen i platsanknytningen till hemmet. Att just behovet av trygghet är så tydligt bland våra intervjupersoner beror troligtvis på att man som bostadslös ständigt känner en enorm otrygghet, så som t ex. en rädsla att bli upptäckt på en plats där man inte får vara, eller att någon ska komma och ta alla ens grejer.

Gustafson hänvisar i sin bok till Seamon (1979) som hävdar att platsanknytning är ett

grundläggande mänskligt behov som beskrivs i termer som ofta förknippas med hem. När man som bostadslös ständigt är på jakt efter någonstans att ta vägen kan det bli väldigt fysiskt och psykiskt påfrestande. Dessa individer saknar då denna oerhört viktiga platsanknytning och det kan kännas mycket påfrestande. De flesta av våra intervjupersoner hävdar också att de har förändrats som personer i samband med att de förlorat eller fått en fast bostad. Genom att bli av med sin bostad förlorade de den signifikanta platsanknytningen som man kan ha till ett hem, och därmed förlorar de också de emotioner, tankar och kunskap som hörde ihop med att leva i en fast bostad. Sara berättar hur hon upplevde att den mentala stressen blev mindre när hon gick från att vara bostadslös till att plötsligt ha ett fast boende, och att hon i samband med det kände sig mindre sliten.

Platsanknytning syftar inte bara till en bostad, det kan snarare ske var som helst och är helt oberoende av geografisk storlek. Det kan också upplevas både individuellt och i grupper. Nattcaféet är en oerhört betydelsefull plats för våra intervjupersoner där de tas emot oavsett vilken bakgrund de har. Trots att ingen av intervjupersonerna anser Nattcaféet vara som ett hem för dem så beskrivs det ändå vid vissa tillfällen i liknande termer som när de beskriver hemmets betydelse. Alla som vi har intervjuat säger bland annat att de känner trygghet där. Nattcaféet är alltså en plats där dessa individer upplever vissa känslor tillsammans som får dem att känna tillhörighet. De har där en platsanknytning som är av stor vikt för dem.

6.2 Identitet och stigma

Livet som bostadslös kan vara väldigt stressigt och betungande, både fysiskt och psykiskt. Våra intervjupersoners yttre och inre har genomgått förändringar sedan de förlorade sina hem. En persons yttre är det första intryck som andra bygger upp en förväntning på och blir därför en persons sociala identitet (Goffman 1963). Den sociala identiteten blir avgörande för hur man uppfattas av andra och hur man därmed blir behandlad, vilket i sin tur också blir en del av hur man uppfattar och ser på sig själv. Därför påverkar den sociala identiteten även jag-identiteten hos en individ. Våra intervjupersoner upplever att de blivit annorlunda behandlade efter att de blivit bostadslösa än när de hade hem. Efter att ha förlorat sina hem och levt som bostadslösa ett tag ser de mer slitna ut, och av dem som missbrukat har det satt yttre spår. Malin och Sara har uttryckt oro för sina tänder och enligt Goffman (1963) fungerar dessa som stigmasymboler eftersom det visar på att de levt på ett sätt som inte tillhör "mainstream-samhällets" normer och värderingar och därför tillhör en avvikande eller stigmatiserad grupp. Lars berättar att han är noga med sitt yttre och att han är hel och ren. Detta beror det på att han vill visa upp ett yttre som inte är stereotypiskt för "hemlösa" och

kanske på så sätt bli behandlad som en ”vanlig” person. Men han tycker ibland att det inte hjälper honom utan att andra uppfattar det som att han är lika välmående på insidan som på utsidan när det i själva verket är långt ifrån sanningen.

De flesta av våra intervjupersoner längtar till ett eget hem där de kan dekorera och inreda som de vill. Göran tycker t.ex. att det ibland är jobbigt att vara inneboende hos Max för att det inte är lika rent som han skulle vilja. Inredning är också ett sätt att uttrycka sin sociala identitet på. När man för första gången kommer hem till någon så bedömer man också personen efter hur hemmet ser ut. Är det välstädat antar vi att personen som bor där är noga med hygien och är ordentlig av sig. När vi ser ett hem som är ostädat och ofräscht så antar vi att personen som bor där är stökig som person också. Hemmet är också en chans att få besökarna att omvärdera en persons identitet. Om en person har ett ovårdat yttre men ett väldigt välvårdat och städat hem kan bilden av personen förändras och därmed våra förväntningar på denne. Har man inget hem blir det svårt att få en annan bild av denne än den som personens yttre visar upp.

Enligt Parsell (2011) så skapas en persons identitet i förhållande till den fysiska miljön runtomkring och med de rådande normerna. Därför är det inte konstigt att våra intervjupersoner känner att de har förändrats när de har bytt från en, för vissa, trygg hemmiljö till en otrygg och hård miljö som bostadslösa.

Eftersom våra intervjupersoner uppfattar att de blivit annorlunda behandlade efter det att de blev av med sina bostäder har de också ändrat synen på sig själva. När Sara pratar om andra använder hon ord som ”normala” eller ”vanliga” människor vilket tydligt visar på att hon inte är en av dem fast hon har lämnat livet som missbrukare och nu har en bostad. Att hon fortfarande anser sig vara en avvikare eller bära på ett stigma kan enligt Goffman (1963) bero på att hon vill visa lojalitet mot sin gamla grupp tillhörighet. Nu står Sara med ett ben i varje grupp och i varje värld. Hon är inte längre bostadslös och aktiv drogmissbrukare men hon har inte heller ett ”vanligt” jobb och har fortfarande inget eget hem. Enligt Goffman kan en grupp med samma stigma se medlemmarna som svikare om de inte identifierar sig med gruppen och man får då inte tillhöra dem vilket ger upphov till känslor av skam (Scheff 1990).

Att våra intervjupersoner känner att de blivit orättvist behandlade av myndigheter osv. beror på att de inte har den bild av sig själva som andra uppfattar dem. Deras utseende ger signaler till omgivningen vilken typ av människa de är och vilka egenskaper de har och då får människorna i

omgivningen en föreställning om hur dessa brukar behandlas enligt den stereotypa bilden. Fördomarna som våra intervjupersoner upplevt är att bostadslösa personer är lata, att de får skylla sig själva och att de inte är pålitliga. När Malin berättar att hon inte fick träffa sina barn pga. att hon inte hade ett hem medan hennes f.d. sambo fick göra det för att han har ett hem uttrycker hon frustration. Detta kan bero på att hennes bild av sig själv inte stämmer överens med personen som tagit beslutet om att Malin inte ska få träffa sina barn. Den stereotypa bilden säger att hon är en opålitlig och lat människa, och vem vill att en opålitlig person ska få ha hand om små barn?

6.3 Gemenskap, sociala band och Nattcaféet

De av våra intervjupersoner som har förlorat sina familjer, vilket är de flesta, uttrycker en skam över detta. Scheff (1990) menar att det är för att de starka sociala banden som en familj utgör har blivit skadade eller förstörda och därför känner intervjupersonerna skam och andra tillhörande känslor. Lars, Malin och Sara har försökt döva dessa känslor med droger och alkohol vilket har lett till att de inte prioriterat hemmet eller att skaffa ett hem. Dessa starka sociala band har ersatts med svaga sociala band till deras nya vänner i missbrukarkretsar. Intervjupersonerna beskriver här att det är svårt att lita på andra, det går inte att lämna sina saker någonstans och man måste hela tiden vara på sin vakt. Detta kan vara ett fall av underdifferentiering, dvs. när individerna i en grupp bara ser till att få sina egna behov tillgodosedda. Individerna i gruppen är så inställda på att skaffa droger att de skulle kunna stjäla från sina ”vänner” för att få tag på det. Malin beskriver att efter att hon blivit bostadslös känner hon sig liten och hon har dåligt självförtroende. Scheff (1990) menar att när en person känner skam, som uppstår när en person skadar eller förlorar starka sociala band, så händer precis detta. Personen känner sig liten och vågar inte möta andras blickar.

Några som vi pratat med har lämnat livet som bostadslösa bakom sig och de flesta av dessa har också tagit sig ur någon form av missbruk. Dessa personer har därför nästan inget socialt kontaktnät. De förlorade familj och bostad och vänner pga. missbruk och blev avvikare i det ”normala” samhället. Scheff menar att varje individ behöver ett socialt kontaktnät för att inte känna extrem smärta och för att i princip inte gå under av sin egen ångest och sina egna skamkänslor så söker sig alltså individen till en ny grupp. För att få vara med i den nya gruppen och känna att den tillhör, vilket ger en känsla av stolthet, så anpassar sig individen till den nya gruppens normer. Det kan få personerna att göra saker som de tidigare inte gjort. Sara började t.ex. snatta. Dessa nya handlingar blir till slut en del av deras nya identitet som enligt Parsell skapas tillsammans med omgivningen och de rådande normerna där.

Ett annat sätt att skydda sig mot skamkänslorna som en individ får när den inte får tillhöra eller när ett starkt socialt band skadas eller förstörs är att förneka vikten av starka sociala band. Att hävda att man inte behöver någon, att ensam är stark, att man inte kan lita på någon annan än sig själv osv. vilket kan vara en direkt anledning till att våra intervjupersoner saknar socialt kontaktnät.

Eftersom dessa personer saknar socialt kontaktnät blir Nattcaféet extra viktigt för dem. Det är en plats där de tillåts vara avslappnade. Grupptryycket här är inte särskilt jobbigt eftersom besökarna inte tvingas handla på ett sätt som går emot deras värderingar. Nattcaféet tillgodoser hela gruppens behov genom att erbjuda stöd på så många olika sätt, samtidigt som individen räknas och känner sig betydelsefull. Scheff (1990) kallar detta för optimal differentiering, precis det som uppstår i en familj och familjen är något som flera av våra intervjupersoner anser utgöra hem.

På Nattcaféet uppstår alltså en känsla av stolthet eftersom de känner att de får tillhöra gruppen där, det är en varm plats där det finns mat och möjlighet att tvätta sig och sina kläder, det är också en plats som erbjuder ett stöd och en motivationskraft mot ett liv utan missbruk, sjukdomar, ångest, hemlöshet osv. utan att kräva någonting tillbaka vilket gör att det känns skönt att vara här. Gustafson (2002) menar här att det uppstår ett band till platsen i tre olika dimensioner eller med hjälp av tre olika relationer; emotioner, kognition och handling. Genom att uppleva och knyta specifika relationer, kognitioner och handlingar på eller till en specifik plats gör detta att man på något vis känna att man hör ihop med platsen. Om våra intervjupersoners behov av trygghet, stöd, motivation till ett bättre liv, känsla av tillhörighet, behov av mat, värme och hygienskötsel möts och tillgodoses på Nattcaféet så anknyter de till platsen och blir betydelsefull för dem. Platsen kanske inte ger en känsla av hem men den möter de flesta grundläggande behov som ett hem också gör. Anledningen till att våra intervjupersoner inte ser Nattcaféet som hem kan bero på avsaknaden av möjligheten att kunna stänga in sig och få vara ifred och även om friheten är stor så får man faktiskt inte göra vad man vill där. Volontärarbetarna har specifika arbetsuppgifter som måste utföras och även om kraven inte är lika hårda som på en arbetsplats där man jobbar för en lön så måste de ändå utföra uppgifterna. I ett hem hade de också fått utföra vissa uppgifter som att städa och diska t.ex. men det hade gynnat bara dem, nu får de bre mackor och vika kläder åt andra som de kanske inte har någon speciell relation till. Dessutom är Nattcaféet bara öppet vissa tider vilket inte gör det tillgängligt dygnet runt, som ett hem skulle ha varit.

7. AVSLUTNING

Syftet med den här studien har varit att med hjälp av kvalitativa intervjuer försöka ta reda på vad hemmet har för betydelse för individer som är eller någon gång har varit hemlösa. Vi har velat ta reda på vad känslan av hem har för betydelse för dessa individers upplevelser och känslor i förhållande till bland annat identitet och gemenskap. Frågeställningen som vi önskade att besvara var: *Vilken emotionell och praktisk betydelse har känslan av hem och hemmet som fysisk plats för bostadslösa och f.d. bostadslösa personer som deltar i Nattcaféets aktiviteter i Halmstad?*

Det empiriska materialet samlades in med hjälp av sju stycken kvalitativa intervjuer, som alla utfördes på Nattcaféet i Halmstad. Personerna vi har intervjuat har alla under någon period i sitt liv varit bostadslösa. Vissa av dem är bostadslösa idag och andra har löst sin boendesituation på ett eller annat vis.

Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv har vi använt oss av följande teorier, Platsanknytning (Gustafson, 2002), Stigmatisering och identitet (Goffman, 1963) och Sociala band (Scheff, 1990) för att tolka det empiriska materialet. Med hjälp av dessa teorier har vi kommit fram till att platsanknytning är ett mänskligt behov som påverkar en persons identitet och att våra intervjupersoner upplever en gemensam och betydelsefull platsanknytning på Nattcaféet. Som en social grupp känner de tillhörighet genom att de besöker Nattcaféet.

Merparten av personerna som vi intervjuade upplever att de behandlades annorlunda efter att ha blivit av med sitt hem, och detta då på ett negativt sätt. Att vara bostadslös innebär att bli stigmatiserad och lämnad utanför det normativa samhället. En persons yttre är en del dennes sociala identitet, och den sociala identiteten är avgörande för hur en person uppfattas av andra. Dåliga tänder eller slitna kläder till exempel, fungerar enligt Goffman (1963) som stigmasymboler så dessa sticker ut från ”mainstream-samhällets normer och gör stigmat synligt. Hur andra ser på en person blir en del av hur denne ser på sig själv. På det viset påverkar den sociala identiteten också individens jag-identitet. Eftersom våra intervjupersoner känner att de blivit behandlade illa på grund av att de saknar hem har också deras självbild blivit mer negativ vilket har fått vissa av dem att göra saker de annars inte hade gjort. Några har också tvingats ta på sig en mask och blivit mer tuffa och hårda för att klara livet som bostadslösa.

De flesta av våra intervjupersoner har av olika anledningar blivit av med sina familjer. Enligt Sheff (1990) innebär det att dessa personer då har skadat eller förstört de starka sociala band som en familj utgör. De starka sociala banden har istället ersatts med svaga sociala band som finns i ytliga

vännskapskretsar. Att bli av med sina familjer har bidragit till att dessa personer känner skam och enligt Sheff (1990) uppstår den känslan när de starka sociala banden blir skadade och detta kan leda till bl.a. dåligt självförtroende, vilket flera av våra intervjupersoner uttrycker. I vissa fall har också detta dåliga självförtroende lett till olika missbruk eller att ett pågående missbruk eskalerat.

När det kommer till frågan ifall den eventuella gemenskapen på Nattcaféet påverkar våra intervjupersoners känsla av hem så anser ingen av våra intervjupersoner att den gör det. Trots att alla som vi har pratat med uttrycker att de har en platsanknytning till Nattcaféet och att platsen möter de flesta grundläggande behoven som ett hem gör så får ingen en konkret känsla av hem där. Anledningen till detta kan bero på att det inte finns någon möjlighet att låsa om sig. Och även om friheten där är stor så är den också begränsad, vilket innebär att det inte är individen själv som får bestämma och göra precis som denne vill.

Nattcaféet påverkar också våra intervjupersoners identitet på grund av att de inte känner sig dömda eller mindre värda här. Där kan de slappna av och ”vara sig själva” och de behöver inte gömma sina stigar eller skämmas över dem eftersom många deltagare har eller har haft liknande problem. Nattcaféet ger också deltagarna en grupptillhörighet och en känsla av att de får tillhöra vilket enligt Scheff (1990) genererar en känsla av stolthet vilket är viktigt för en persons jag-identitet.

8. REFLEKTIONER

I det här avsnittet kommer vi att presentera våra reflektioner kring den här studien som vi har utfört. Vi går igenom och förklarar vad vi anser har gått bra och vad vi hade velat göra annorlunda samt vad vi skulle tycka var intressant att studera vidare.

Det har givetvis gjorts många studier om hemlöshet ur olika perspektiv, men vi anser att vårt perspektiv är relativt unikt. Vi valde att undersöka hemmets betydelse, för personer som under någon period har varit bostadslösa, på en känslomässig och fysisk nivå. Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv har vi i vår studie märkt att känslan av gemenskap är oerhört viktigt för personerna som vi har intervjuat. Olika sociala band har visat sig ha stor betydelse för våra intervjupersoners identitet och välmående.

Vi har använt oss av hermeneutik som vetenskapsteoretisk ansats och det innebär att resultatet kan anses osäkert då tolkningen präglas av våra egna förförståelser. Resultatet är alltså inte fakta eller sanning, utan enbart vår tolkning av intervjupersonernas berättelser.

Som vi nämner tidigare så förändrades bostadspolitiken under 1990-talet. Kraven för hyreskontrakt skärptes och bostadsbolag kunde nu ställa hårdare krav på hyresgästerna. Det blev lättare att vräka sina hyresgäster och har man en gång blivit vräkt så får man genast lite svårare att få en ny lägenhet. Den nya bostadspolitiken gjorde det även svårare för personer som lever på bidrag att få ett förstahandskontrakt, och för personer som hade hamnat hos Kronofogden blev detta omöjligt utan att ha en borgensman. Våra intervjupersoner lever alla på bidrag och de flesta av dem har skulder hos Kronofogden. Det är alltså inte ett optimalt utgångsläge att börja från när de ska leta nya lägenheter.

Vi har en del saker som vi kan anmärka på som vi önskar hade kunnat gå till på ett annorlunda sätt och som vi skulle ändra på om vi fick göra om studien. Till att börja med anser vi att urvalet inte gick till på ett optimalt sätt, men vi anser att det under de omständigheterna vi fick erfara dessvärre inte fanns något annat alternativ. Vi tycker att vårt tillvägagångssätt blev lyckat men vi hade hellre sett till att ha gjort det annorlunda. Mer framförhållning och planering hade underlättat, men det kändes väldigt avlägset. Hade vi fått välja hur det skulle gå till så skulle vi gärna ha sett till att boka tider för intervjuer i förväg så att vi kunde förbereda oss bättre inför varje unik individ. Nu blev det istället att vi i stort sätt varje gång började intervjua direkt efter att ha frågat en person och denne tackat ja till att vara med på en intervju.

Nattcaféets korta öppettider på morgonarna blev också problematiskt för oss. Att vi enbart hade en och en halv timme per dag till vårt förfogande gjorde att vi inte kunde utföra mer än en intervju per dag. Detta drog ut på intervjuprocessen för vår del och blev lite av ett stressmoment i uppsatsarbetet.

Ett annat problem vi hade i början av arbetet var att vi inte fick så mycket hjälp från vår gatekeeper. Eftersom vi hade haft kontakt med vår gatekeeper vid flera tillfällen innan vi började med intervjuerna så hade vi sett framför oss att vi skulle få en del hjälp med att hitta intervjupersoner. På grund av tidspressen som vi hade när vi besökte Nattcaféet tror vi att vi kan ha varit för dåliga med att kommunicera om vilken typ av hjälp vi behöver med vår gatekeeper i början. Men efter några besök hade vi en mer avslappnad inställning till varandra och kunde då konkret be vår gatekeeper hjälpa oss med detta. Så det lossnade mot slutet och när vi trodde att vi inte skulle få ihop tillräckligt med intervjupersoner så hittade vår gatekeeper några till som var villiga att ställa upp. Detta är någon som vi givetvis är oerhört tacksamma över.

Vårt utträde från fältet hade vi gärna gjort annorlunda. Eftersom att vi inte kunde boka tid i förväg med några intervjupersoner så blev det att vi fick komma och gå som vi ville. Efter sista intervjun var vi inte säkra på om det faktiskt var den sista eller om vi skulle få en intervju till. Därför gjorde vi som alla efter de andra intervjuerna och gick efter att den var färdig. Vi pratade aldrig med vår gatekeeper om att det var vår sista gång, eftersom vi själva inte var säkra på om det var det. Så nu har vi lämnat fältet utan ett riktigt avslut. Vi har planer på att gå dit när vi är färdiga med uppsatsen och vi hoppas att alla som har ställt upp kommer att ta det på ett bra sätt.

Vi anser också att de intervjuer vi utfört har varit väldigt fylliga och gett oss mycket empiriskt material att jobba med. Det har varit oerhört intressant att höra alla olika livshistorier. Vi tycker att vi har skött intervjuerna på ett sätt som har gjort att vi har fått en känsla av att våra intervjupersoner har kunnat slappna av i vår närvaro.

Hade vi haft mer tid, eller tillfälle att utöka den här studien, så hade vi gärna pratat med fler människor. Det var många intressanta individer som kom in genom Nattcaféets dörr som säkert hade mycket att bidra till vår uppsats. Då vi finner dessa individers livshistorier väldigt rika och spännande hade vi även, om tiden hade funnits, intresserat oss mer för deras privatliv utanför Nattcaféet också. Alla våra intervjupersoner öppnade upp sig och hade mycket att berätta. Vi var

dock ofta tvungna att styra intervjuerna rätt så att vi skulle få våra frågor besvarade. Hade vi kunna göra på ett annat sätt så hade vi kanske kunnat låta dem prata mer fritt och sedan bygga en uppsats efter det.

Ett annat perspektiv som vi båda hade tyckt varit intressant att undersöka är genusanalys. Det framkommer relativt tydligt att det finns stora olikheter mellan hur det ser ut för bostadslösa beroende på om det handlar om en man eller en kvinna.

9. REFERENSER

9.1 Tryckta referenser

- Birkler, J. (2008) *Vetenskapsteori – En grundbok*. Malmö: Liber AB
- Bryman, A. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB
- Goffman, E. (1959) *Jaget och Maskerna – En studie i vardagslivets dramatik (fjärde upplagan)*.
Norstedts Akademiska Förlag
- Goffman, E. (1963) *Stigma*.
- Gustafson, P. (2002) *Place, Place Attachment and Mobility*. Doctoral dissertation, Göteborg University, Department of Sociology
- Parsell, C. (2011) *Homeless Identities: Endacted and ascribed*. *The British Journal of Sociology* Volume 62(3).
- Scheff, T.J. (1990) *Microsociology – Discourse, Emotion, and Social Structure*. Chicago och London: The University of Chicago Press
- Sjöberg, K. & Wästerfors, D. (2008) *Uppdrag: forskning – Konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber AB
- Stickley, T. & Williams, S. (2011) *Stories from the streets: People's experiences of homelessness*. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18, 432–439
- Thörn, C. (2004) *Kvinnans plats(er) – bilder av hemlöshet*. Stockholm: Égalité
- Thörn, K. (1997) *En bostad för hemmet – Idéhistoriska studier i bostadsfrågan 1889 – 1929*. Idéhistoriska skrifter nr. 20. Umeå: Institutionen för idéhistoria.

9.2 Elektroniska referenser

- <http://vr.se/etik/publikationerochriktlinjer.4.45a6e939122880e7d8e80001820.html>, 2011-12-14, 11.29.
- <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=725433>, 2011-12-08, 15.46.

10. BILAGOR

10.1 Intervjuguide

Övergripande tema: hem

Underteman: vardagsliv, gemenskap, identitet (självbild och hur man tror att andra ser på en)

Frågor

- Hur ser din situation ut gällande bostad?
- Hur länge har det set ut så?
- Kan du komma på någon orsak till varför du tror att det blev så?
- Hur påverkar/har det påverkat det ditt (vardags)liv?
- Hur känns/kändes det för dig att vara utan ett eget hem?
- Känner du att du blir/blev behandlad eller bemött annorlunda på något sätt på grund av din bostadssituation?
- Vilka fördomar tror du att de finns om bostadslösa idag?
- Vi tänkte på hur begreppet ”hem” säkert har olika betydelse för olika personer. Vad tänker du på när du hör ordet hem?
- Vilka anser du är de viktigaste ingredienserna för att skapa ett hem?
- Tror du att hemmet spelar någon roll för vem man är? (Utveckla) Varför?
- Förändrades du som person när du gick från att ha ett hem till att vara utan? Hur?
- Vad skulle det betyda för dig att ha ett hem? / Vad betyder det för dig att ha ett hem igen?
- Hur skulle/ har det påverkat ditt liv?
- Varför deltar du i frukosten som kyrkan anordnar?
- Vad har de här aktiviteterna för betydelse i ditt liv?
- Har ditt liv förändrats sen du började komma hit?
- Vad skulle du göra om dessa aktiviteter inte fanns?
- Har kyrkan någon betydelse när du tänker på hem?
- Kan man säga att kyrkan i viss mån känns som något slags ”hem” för dig? Kanske att den ger en slags känsla av hem?